

KÖBLÖS JÓZSEF

Külföldi javadalmak a középkor végi magyar egyházi társadalom közeprétegében

„Bármely néven nevezendő egyházi javadalmakat sem szabad külső és idegen nemzetbeliek részére adományozni. ...Amely idegen emberek másoktól, s nem a királyi felségtől, vagy nem azoktól szereznek maguknak egyházi javadalmakat, akiknek az országban bármely egyházi javadalomra nézve eddiglen élvezett kegyúri joguk van, ...mindazokat, ha rajta kaphatók, mint az ország szabadságának nyilvános háborfítóit, együtt és egyenként vízbe kell fullasztani.” — hangzanak a drákói szigort sugárzó mondatok az 1495. évi országgyűlés határozatainak sorában.¹ Ennek olvastán méltán merülhet fel bennünk, hogy eme kemény szavak a 15. század végén minden külföldit elriasztottak attól, hogy Magyarországon próbáljanak egyházi javadalomhoz jutni. A konstanzi zsinat régebben annyit vitatott, ma azonban már bizonyítottan létezett konkordátuma valóban egyszer s mindenkorra véget vetett annak a 16. században dívó gyakorlatnak, hogy tömegesen érkeztek hazánkba külföldi klerikusok, akik pápai bullák felmutatásával igényelték maguknak a pápai rezervációkkal lefoglalt javadalmakat. A „bullások” korszaka tehát leáldozott, a 15. század elejétől már minden egyházi javadalom felett a király rendelkezett, még ha ez formailag úgy is nézett ki, hogy a király jelöltjeit a pápa ellentmondás nélkül megerősítette². De ez valóban azt jelentette, hogy egyházi társadalmunkból egy csapásra eltűnt a külföldi elem, és királyaink „egyházi káderpolitikája” következetesen a hazai klerikusok „nemzeti érdekeit” tartotta szem előtt? Erre a kérdésre keres választ a jelen tanulmány a magyarországi káptalanok tagságának vizsgálatára támaszkodva.

A törvénycikk itt nem idézett részei a rendelkezéssel kapcsolatos „nemzeti konszenzus” létét eléggé feltűnően megkérdőjelezi, mivel ezt a határozatot az országgyűlés világi résztvevői hozták, az egyháziak tiltakozásukat jelentették be. Ez persze nem azt jelenti, hogy a főpapság újra a pápai befolyás erősödését kívánta volna, nyilván az a tény eredményezte az egyöntetű tiltakozást, hogy egyházi személyekkel kapcsolatban helyeztek kilátásba ilyen jellegű büntetést. Emellett az is egyértelmű, hogy a büntetés csak azokat sújtotta volna, akik nem a királytól

1. 1495: 30-31. tc. CJH 580.

2. A konkordátum létéről folytatott viták ismertetése: *Mályusz E.* 5-7., a kinevezés formája: uo.

vagy más kegyúrtól szereztek javadalmukat, tehát akik pápai oklevél felmutatásával akartak javadalomhoz jutni, vagyis – hazai szóhasználattal – a bullásokat³. De mi a helyzet a király vagy a magánkegyúr által kinevezett külföldiekkel?

Az 1495. évi törvények a király által kinevezettekről azt mondják, hogy akik már ilyen javadalmakat kaptak, azokat fel kell szólítani az itt-tartózkodásra, vagy ha ezt nem tennék meg, „a királyi felségnek szabadságában álljon azoknak a javadalmait az ország jól érdemesült lakosainak részére adományozni”⁴, a magánkegyurakra pedig az vonatkozik, hogy „azokat a javadalmakat, amelyekre nézve őket ez a kegyúri jog megilleti, az ország lakosainak, de nem idegeneknek szabadon adományozhassák”⁵. Hasonló rendelkezéseket törvényeink között számos esetben találunk az 1440-es évektől kezdve egészen Mohácsig. 1444-ben például azt is kimondják, hogy a már külföldieknek adományozott javadalmakat is vissza kell venni tőlük; ugyanakkor azt is rögtön kikötik, hogy ez az erdélyi püspökre nem vonatkozik.⁶ 1445-ben a megüresedett egyházi javadalmak mielőbb történő betöltéséről szóló rendelkezésben szerepel, hogy a betöltendő javak birtokosai nem lehetnek külföldiek.⁷ Egyházi és világi tisztségek külföldiekkel való betöltése ellen foglalnak állást 1498-ban, 1504-ben és 1525-ben⁸, csak egyháziakkal kapcsolatban ismétlik meg mindezt 1526-ban⁹, 1495-ben és 1500-ban pedig az egyháziaknak tiltják meg, hogy vikáriussá vagy bármely más egyházi tisztségbe külföldit válasszanak.¹⁰

Már pusztán az a tény, hogy az országgyűlések ennyiszor foglalkoznak ezzel a kérdéssel, felkelti azt a gyanút, hogy a rendelkezések – finoman fogalmazva – nem minden esetben mentek át a gyakorlatba. Ilyen előzmények után érdemes megvizsgálni egyházi testületekre lebontva, vajon voltak-e külföldi származású tagjaik, s ha igen, mekkora volt súlyuk a hazai egyházi társadalom körében.

A vizsgálatokat ezen tanulmányban az egyházi középrétegre korlátozom, és adataimat ama fölmérésemből veszem, mely a budai, székesfehérvári, győri és pozsonyi káptalan 1458 és 1526 közti tagságának szociográfiai vizsgálatát célozza. A külföldi kanonokokra vonatkozó érdekesebb adatokat tanulmányom főszevevényében, a többit a végén található adattárban ismertetem.

A felvetődő kérdésre egyértelműen igenlő a válasz: a négy káptalannak ebben a korszakban összesen 36 külföldi származású tagja van (névsoruk az 1., számuk és százalékarányuk egyes káptalanokra lebontva a 2. táblázatban szerepel). Kétségtelenül ez a létszám az össztagsághoz képest csekély (átlagosan 7%), súlyuk

3. Ellenük már a konstanzi konkordátum előtt is hoznak törvényt 1397-ben, majd a konkordátumot követően 1440-ben és 1447-ben is. 1472-ben részletezés helyett a javadalmak adományozásánál pusztán annyit említenek, hogy az ország régi szokása alapján kell történniük. *Knauz Nándor: Az 1397. évi országgyűlés végzeménye. Magyar Történelmi Társ., 1857. 191-242. 230; 1440:4. tc. Decreta 313. 1447:33. tc. Decreta 369. 1472:11. tc. M. G. Kovachich: Sylloge I. 217.*

4. 1495:30. tc. CJH 580.

5. 1495:31. tc. CJH 580.

6. 1444:32. tc. Decreta 333.

7. 1445:14. tc. Decreta 345.

8. 1498:26. tc. CJH 609. 1504:10. tc. CJH 677., 679. 1525:2. tc. CJH 829.

9. 1526:21. tc. CJH 847.

10. 1495:32. tc. CJH 580. 1500:35. tc. CJH 663.

azonban ennél feltétlenül nagyobb: az egyetlen budai személy, Statilius János préposti javadalmat élvez (korszakunkban itt összesen 9 prépostról tudok), Fehérvárott a négy külföldi közül 2 prépost és 1 őrkanonok (az összesen 7-7 prépost és őrkanonok között), a győri 7 külföldi közül is egy prépost (rajta kívül még 6 prépostról tudok). Pozsonyban is két prépost külföldi a négy közül, itt különben is meglepően magas a külföldiek számaránya (29%). Ez nyilván a városnak a nyugati határhoz való közelségével, a polgárság németajkúságával magyarázható. Külföldieket vonzó tényező Mátyás alatt az itteni egyetem is, melynek szerepére később részletesebben kitérek.

A vizsgált személyek nemzeti hovatartozásáról részletes ismertetést a 3. táblázat ad. Elsősorban a pozsonyi káptalannak köszönhetően az osztrákok vezetnek (15 fő). Győrben bajor többség van, mfg Fehérvárra a sokszínűség jellemző.

Második megközelítésben a külföldi személyek itteni tevékenységét, életpályájuk típusait vizsgálom, amivel szorosan összefügg javadalomszerzésük módja is.

Mint köztudott, a káptalani javadalmak adományozása a többi egyházi beneficiumhoz hasonlóan a vizsgált korszakban főkegyügyi jogából eredően egyértelműen a királyt illeti¹¹, aki ezt az adományozó oklevélben ki is hangsúlyozza a szokásos formulával: „*ad canonicatum et prebendam in ecclesia t. ...auctoritate juris patronatus nostri, quod in ecclesia t. [vel sic:] quod generaliter in omnibus ecclesiis regni nostri more predecessorum nostrorum regum Hungarie habere dinoscimur, du-ximus nominandum, eligendum et presentandum, immo eligimus, nominamus et presentamus presencium per vigorem.*”¹² Korszakunkban már általánosnak mondható a gyakorlat, hogy a király kegyúri jogát világi vagy egyházi személynek adományozza, általában élete tartamára szólóan¹³. Próbáltam feltérképezni az általam vizsgált négy testületre vonatkozóan, mikor kinek a kezében van a kegyúri jog, ebből következően a döntő szó a külföldi származású kanonokok kinevezésénél is.

A budai káptalan esetében két adatom van arra nézve, hogy a prépost kapta meg az összes javadalomra vonatkozóan a kegyúri jogot. Az egyik Mátyás kancelláriájának formuláskönyvéből való¹⁴, ebből következően nevek és dátumok sajnos nem szerepelnek benne, Bónis a benne található okleveleket 1458 és 1487 közé keltezi¹⁵. Ezek alapján Karai László (esetleg Szatmári Ferenc) prépost lehetett a kedvezményezett¹⁶. A másik adat konkrétabb: 1500-ban Losonci Zsigmond prépost nyeri el ugyanezt a kegyet¹⁷. A kérdés azonban eme káptalan esetében kevésbé izgató, mert egyetlen külföldinket, Statilius János prépostot nyilván a király nevezte ki.

11. Mátyusz E. 114-115.

12. M. G. Kovachich: *Formulae* 522, 546. *Fraknoi V.*: Oklevéltár 70-71.

13. Mátyusz E. 117.

14. M. G. Kovachich: *Formulae* 522.

15. Bónis György: Magyi János formuláskönyve és a gyakorlati jogtanítás. Jubileumi tanulmányok a pécsi egyetem történetéből. Pécs, 1967. 225-260. 246-247.

16. Karai László 1468-1487 között budai prépost. Sza'mári Ferenc 1489-1497 között budai prépost. Adattár, Buda 50, 100.

17. *Fraknoi V.*: Oklevéltár 63. Oklevéltár a ... Bánffy család történetéhez. *Kiadja Varjú Elemér, Iványi Béla*. II. 1458-1526. Bp. 1928. 369.

Fehérvárral kapcsolatban szintén fennmaradt egy, a prépost javára szóló adománylevél a fenti formuláskönyvben,¹⁸ ami Bónis keltezése alapján Bodó Miklósrá, vagy még nagyobb valószínűséggel Kálmáncsehi Domonkosra vonatkozik.¹⁹ Emellett még Beriszló Péter prépostról tudható, hogy valamikor megkapta a kegyúri jogot, mert erre egyértelműen hivatkozik egy oklevélben, mely révén fehérvári kanonikátust adományoz Kalondai István mesternek²⁰. Az itteni külföldiek közül Gilibert és Beriszló prépostokat nyilván a király nevezte ki, Trevisói Simon kanonikátusánál ugyan az elnyerés éve bizonytalan, de feltételezhetően ő is kormányzó vagy királyi kegy révén, a főkegyúri jog érvényesítésével jutott hozzá, tekintettel a Hunyadi Jánossal és V. Lászlóval való jó kapcsolatára, az 1440-50-es évekből pedig nincs adat arra, hogy a prépost kezében lett volna a kegyúri jog²¹. Rasman Vitus Kálmáncsehi prépostsága alatt lett őrkanonok, amennyiben a kegyúri jog az ő kezében van, formailag ő nevezte ki, ha nem, a király, de az előző esetben is csak királyi közbenjárással tudom elképzelni a javadalomszerzést. Vitus ugyanis Miksa császár udvari papja, Kálmáncsehiről pedig egyáltalán nem feltételezhető Miksa iránti szimpátia. Gondoljunk csak arra, mi történt Fehérvárott 1490-ben, miután Miksa elfoglalta a várost: a prépostot szabályos ostrommal füstölte ki a káptalani egyház tornyából, ahová az egyház kincseivel bemenekült, majd ugyan szabad elvonulást kapott a kincsekkel együtt, de prépostságától Miksa megfosztotta, és helyére egy bizonyos Pollheim Bernátot nevezett ki²². Nyilván a székhelyére frissiben visszatért prépost legfeljebb királyának nyomására nevezte ki őrkanonokká elűzőjének udvari papját.

Sajnos Győrrel kapcsolatban semmi konkrét támpontom nincs. Feltételezhető, hogy egyik-másik győri püspök megkapta a kegyúri jogot a káptalani helyek betöltésére vonatkozóan, hisz mind Nagylucei, mind a Bakócok, mind Gosztonyi János kedvelt személyek voltak a királyi udvarban, de erre vonatkozó adataim nincsenek.

Annál több van viszont a pozsonyi káptalannal kapcsolatban. 1479-ben a kegyúri jog már biztosan Schomberg prépost kezében van. Ekkor ugyanis tiltakozik Mátyás királynál, amiért az Hausleiteni Prechtel Farkast és Garsi Greimel Jánost kinevezte pozsonyi kanonokká, hiszen ez az ő joga. Mátyás nem sokkal később vissza is vonja kinevezéseit²³. Hogy a prépostnak mennyire nem a király jelöltjei, hanem pusztán a kinevezés ténye ellen volt kifogása, azt az is jól mutatja, hogy mindkét személy nem sokkal később már pozsonyi kanonokként tűnik fel, nyilván Schomberg juttatta nekik a javadalmat²⁴. Halála után Mátyás Sánkfalvi Antalt nevezi ki pré-

18. Ugyanaz a szöveg két helyen is. *M. G. Kovachich*: *Formulae* 522, 546.

19. Bodó Miklós 1444-1474 között fehérvári prépost. Kálmáncsehi Domonkos 1474-1495 között fehérvári prépost. *Adattár, Fehérvár* 12, 60.

20. 1507. december 21. Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: DF) 262039.

21. Hunyadival való kapcsolatait ismertetem a fősorozat utáni adattárban.

22. *Juhász József*: *Német világ Fehérvárott. Városunk I. Miksa római király birtokában. Székesfehérvári Szemle*, 1936. 1-12. 8. *Fitz Jenő – Császár László – Papp Imre*: Székesfehérvár. Bp. 1966. 17.

23. *Zumber* 846.

24. Hausleiteni Prechtel Farkas 1479-1480 között pozsonyi kanonok. Garsi Greimel János 1481(?) - 1490 között pozsonyi kanonok. *Adattár, Pozsony* 23,17.

posttá²⁵, aki valamikor szintén megkapja a kegyúri jogot, ennek bizonyítéka, hogy 1494-ben ő adományoz kanonikátust Somorjai Péternek²⁶. Utóda, Sánkfalvi Zele Miklós azonban e jogot nem kapja meg, mert ezt 1500-tól bizonyíthatóan Bakóc Tamás esztergomi érsek gyakorolja²⁷. Miklós prépost csak annyi kedvezményben részesül, hogy az érsek egyszeri alkalommal, 1508-ban neki adományozza az oklevél keltétől számítva első és harmadik alkalommal megüresedett pozsonyi javadalom betöltésének lehetőségét²⁸. Bakóc aztán nem sokkal a következő prépost, Balbus Jeromos kinevezése után továbbadományozza neki a királytól kapott kegyúri jogot²⁹, aki ezt feltehetőleg az országból való távozásáig gyakorolja is. Ezután ismét az esztergomi érsek kezében van a kinevezési jog: 1523-ban Szatmári György³⁰, 1526-ban Szalkai László³¹ gyakorolja.

A kegyúri jog gyakorlása természetesen azt még nem feltétlenül mutatja meg, ki a tényleges pártfogó, támogató vagy közbenjáró. Ezt minden egyes külföldi javadalmas esetében külön-külön próbáltam felderíteni, sajnos sokszor azonban nem sikerült feltételezéseknél tovább jutni.

A következőkben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a vizsgált személyek esetében milyen életpálya-típusok különböztethetők meg.

Miután a javadalomhoz jutás módját, a javadalom típusát, az esetleges egyetemi tanulmányokat, a végzett tevékenység jellegét és a káptalani székhelyen tartózkodás tényét közös táblázatba foglaltam (4. sz. táblázat), szinte automatikusan kínálkozott a tipizálás.

A bejutás módja alapján két alaptípus jelentkezett: a külső és belső kapcsolatok útja.

Külső kapcsolat alatt értem valamely, a káptalantól független személy ajánlását, támogatását vagy éppen közvetlen juttatói szerepét a javadalom elnyerésénél. Külföldi javadalmasaink esetében ezen a típuson belül is két fő út mutatkozik: a királyi kegy és az egyházi kapcsolatok útja.

A királyi kegy is három módon jelentkezhet. Az első kapcsolódik a legközelebbi a király személyéhez illetve a királyi családhoz, nevezzük közvetlen királyi kegynek. Ilyen módon jut fehérvári prépostsághoz Gilibert de Gozon. Apja, Jean de Gozon de Melac francia nemes, aki feleségével együtt Anne de Foix, II. Ulászló király neje kíséretében jön Magyarországra. Pierre és Francois nevű fiaik Franciaországban maradnak, Gilibert és Anne velük jön, itt pedig születik még egy gyermekük: Emeric³². Jean a királynéi jövedelmek kezelője lesz³³, Gilibert

25. Zumber 837-838.

26. 1494. június 24. DF 228113.

27. 1500. május 18-án Szászkezdí Jakabnak, október 17-én pedig Pókaházi Póka Péternek ad pozsonyi kanonikátust. DF 276148, 228411.

28. 1508. július 15. DF 276149.

29. 1515. február 10. DF 249063.

30. Május 18-án Schelbinger Gáspárt nevezi ki kanonikká. DF 228273.

31. Január 8-án Krajnai Jakabnak adományozza az első megüresedő pozsonyi javadalmat. DF 228272.

32. J. Lartigaut 382-383.

33. Knopf Lajos: Anna királyné, II. Ulászló neje. Századok, 1895. 689-709. 709. Főgel J.: Ulászló 38.

nevű fiát, aki 1504-ben mindössze 13 éves, nyilván Anna közbenjárására nevezi ki a király fehérvári prépostnak³⁴. Nincsenek arra nézve adataink, hogy eme ki-nevezés ellen bárki is felemelte volna szavát, akár Gilibert kiskorúságára, akár külföldi származására hivatkozva. Az 1506. év azonban tragikus fordulatot hoz Gilibert számára: júliusban meghal a fő támogató, Anna királyné, és még ebben az évben mindkét szülője is³⁵. Támaszainak elvesztével helyzete a fehérvári prépostságban nyilván megrendül, Franciaországban élő gyámja megteszi az első lépéseket Gilibert esetleges hazaköltöztetésére, Louis de Gozon pedig Rómába utazik, hogy kijárja Gilibert megerősítését a prépostságban. Ez a törekvés kudarccal végződött: 1507-ben már Beriszló Péter a prépost, a gyám pedig valamikor 1510 és 1513 között hazaviszi Gilibertet és Emericet Franciaországba, míg Anne Magyarországon marad. Gilibert élete hátralévő éveit Lauzerteben éli le, 1524-ben először, majd 1533-ban másodszor is megnősül. Ezután a forrásokban nyoma vész³⁶.

Gilibert esetében tehát a királyi kegy közvetlenül, közbenjárók nélkül érvényesül. A javadalom igen előkelő, az illetőtől semmilyen egyházi vagy állami tevékenységet nem várnak még el, nem jelentkezik kívánalomként az egyetemi tanulási szint sem, nyilván nem is kell a káptalan székhelyén tartózkodni.

Két esetben feltételezhető, hogy a király külföldi uralkodó kérésére, közbenjárására vagy az iránta tanúsított jóindulat kifejezésekképpen, kedveskedésből juttat javadalmat. Rasman Vitus mint Miksa udvari papja nyilván annak ajánlására királyi adományból nyerte fehérvári örkanonikátusát, avagy legalábbis Ulászló nyomatékos javaslatára, ha a kegyúri jog Kálmáncsehi kezében volt, mert a prépost jóindulatát, mint már ezt korábban kifejtettem, ez esetben igen nehéz feltételezni³⁷. Regensburgi Vogel György is valószínűleg III. Frigyes támogatásának köszönheti győri prépostságát, mivel azt közvetlenül Győr 1443-tól 1447-ig tartó osztrák megszállása után kapta.³⁸ Talán ez az országos politikához képest csekély engedmény is azt a célt szolgálta, hogy a magyar államvezetés Frigyes iránti jóindulatát bizonyítsa. Az ilyen úton szerzett javadalom szintén előkelő, viselőik egyetemre járt emberek³⁹,

34. Elődjét, Thurzó Zsigmondot utóljára 1503. július 13-án címezik fehérvári prépostnak, augusztus 3-án választott nyitrai püspök. Gilibert káptalani kiadványokban először 1504. január 18-án tűnik fel, utolsó említése 1505. május 18. Utóda, Beriszló Péter először 1507. február 2-án fordul elő fehérvári prépostként. Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: DL) 21178, 21197, 21240-2, 49523, 21665.; *Károly J. II.* 138. és *Károly J. – Nyírák S.* 121. nem is tud Gilibert prépostságáról.

35. *J. Larigaut* 373-385. Gilibert szülei végrendelkeznek is haláluk előtt, ebben mindketten fehérvári prépostnak címezik Gilibertet. Jean végrendelete: 1506. február 1. Archives du Chateau du Vigau I. B. 1/3. Isabelle végrendelete: 1506. augusztus 14. Archives Departementales de Tarn-et-Garonne. Liasse 7. No. 2. A két, Franciaországban található végrendelet fényképmásolatának rendelkezésemre bocsátását *Kubinyi András*nak köszönöm.

36. *J. Larigaut* 388-394. Lauzerte Tarn-et-Garonne-beli helység Moissac közelében. Ritters Statistisches Lexikon von *Johann Penzler*. I-II. Leipzig-Wien, 1910. 38.

37. Lásd a 4. oldalon.

38. Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk. *Fehér Ipoly*. Bp. 1874. 497. *Lengyel Alfréd*: A középkori Győr. Győr. Várostörténeti tanulmányok. Győr, 1971. 79-109. 94-95.

39. Rasman Vitus 1474-ben iratkozik be a bécsi egyetemre, Regensburgi pedig ugyanoda 1431-ben. MUW II/1. 142. I/1. 174.

ami pedig a székhelyen tartózkodást illeti, Vitusról egyértelműen tudható, hogy nem volt szinte soha Fehérvárott⁴⁰. Regensburgira ilyen jellegű adataink – 1452. évi bolognai tartózkodását leszámítva⁴¹ – nincsenek.

A királyi kegy jelentkezésének harmadik lehetősége valamely udvari szolgálat javadalommal történő fizetése vagy jutalmazása. Leggyakrabban ez valamilyen politikai tevékenységet jelent, általában diplomáciai szolgálatot. A külföldiek esetében nyilvánvalóan előny az idegen nyelv/ek/ ismerete és a jó kapcsolatok hazájuk politikusaival. A külső kapcsolatokkal javadalomhoz jutók esetében ez a legtípusosabb tevékenység (36%). Általában valamely rokoni kapcsolat (Beriszló Péter esetében a hazai grabarjai Beriszló nemesi család, Statilius János esetében pedig Beriszló Péter) vagy egy befolyásos ismerős (Trevisói Simonnal a ferrarai egyetemen megismert Janus Pannonius, Balbus Jeromosnál Jan Šlechta, Ulászló csehországi titkára és Bohuslav Hasišteinsky z Lobkovic, a híres cseh humanista) indítja el őket pályájukon. Ez a kapcsolat sokszor egy főúri vagy főpapi udvarba irányítja őket (Beriszló így kerül Váradai Péter kalocsai érsek udvarába, majd valószínűleg Bakóc védőszárnyai alá, Statilius mint rokon lesz Beriszló veszprémi püspök helynöke, Balbus pedig így lesz tagja Szatmári György humanista körének, Szatmári mellett titkári funkciót is vállalva), majd ez lesz az a közeg, mely továbbsegíti őket a királyi udvarba (Beriszló és Statilius királyi titkárok, Balbus szintén titkár és a királyi gyermekek nevelője, Schomberg kancelláriai jegyző lesz). Miután a király megismeri személyes képességeiket, diplomáciai feladatokat bíz rájuk, ezzel párhuzamosan nyerik el tőle általam vizsgált egyházi javadalmukat is. Az ő javadalmaik is az előkelőbbek közé tartoznak, legtöbbjük már előtte is élvez kisebb javadalmakat, és ha továbblépnek egy előkelőbb javadalomba, az már általában valamely püspökség (Statilius erdélyi, Beriszló veszprémi, Balbus gurki püspök lett). Az egyetemjárás nem feltétlenül elvárt tényező, bár Balbus és Trevisói magas fokozatot is szerez. Ezen javadalmak viselői állami szolgálatuk végzése miatt szinte soha nem tartózkodnak a káptalan székhelyén.

A királyi körüli szolgálat lehet más jellegű is. Hausleiteni Prechtel Farkas mint udvari pap kap Mátyástól pozsonyi kanonikátust⁴², a két híres budai iskolamester, Laai Rohrbeck Pongrác és Villachi Tobriacher Ulrik esetében pedig szintén feltételezhető, hogy a királyi jóindulat juttatja őket pozsonyi kanonikátushoz majd plébánossághoz is. Laai például a királlyal olyan szoros ismeretségben volt, hogy 1483-ban, mikor Mátyás Bécs ostromára készült, a bécsi egyetem rektora, Briccius Cilliensis őt kérte fel közbenjárásra a bécsi egyetem érdekében⁴³. Ezek az országos ügyek szempontjából már kevésbé fontos szolgálatok kisebb javadalmakat hoznak magukkal, s viselőik – amint forrásaink mutatják – a káptalan székhelyére is költöznek.

40. Javadalmától való megfosztásakor az indoklásban szerepel: „...*nunquam vel raro resideat*...”. DL 82165-6.

41. Veress E.: Olasz 41.

42. „... Wolfgango Prechtel de Hawsleytn capellano regio, clerico Pathaviensis dyocesis ...” DF 228116.

43. Knauz N.: Buda 70-71.

A király kegye mellett az egyházi szolgálat az a másik lehetséges külső út, amely javadalomszerzést tesz lehetővé. Három alfaját is láthatjuk.

Az első Zergardis Fülöpé. A sienai születésű klerikus 1503 körül Isvalies Péter pápai legátus ügyhallgatójaként jár Magyarországon⁴⁴, később Rómában, a pápai udvarban él és dolgozik, amint erre 1509-ből és 1515-ből egyértelmű adataink is vannak⁴⁵. Eközben 1510 és 1515 között birtokol győri kanonikátust, a káptalani számadáskönyv bejegyzései is arról tanúskodnak, hogy soha nem tartózkodott Győrött⁴⁶. 1515-ben például csak Gosztonyi János győri püspök személyes közbenjárására adták ki neki jövedelmét⁴⁷. Nagyon valószínű, hogy korábban is Gosztonyi volt a támogatója, aki 1493-ban a ferrarai egyetemen tanult (talán már innen ered ismeretségük), Zergardis magyarországi tevékenysége idején Anna királyné titkára, 1509-től pedig, tehát Zergardis javadalomszerzése idején is győri püspök⁴⁸. Fülöp nyilván az ő közbenjárására, vagy ha a kegyúri jog is az ő kezén volt, az ő adományozása révén jutott győri javadalmához.

A második alfajt Lembachi Kolparczer Farkas pozsonyi őrkanonok képviseli, aki őrkanonoksága első évében még Bakóc Tamás esztergomi érsek udvarában és közvetlen kíséretében található, az érseket Rómába is elkíséri⁴⁹. Valahogyan tehát Bakóc mellé került, aki nyilván személyes szolgálatait jutalmazta a pozsonyi javadalommal, amit annál könnyebben is megtehetett, hogy a kegyúri jogot ebben az időben a pozsonyi káptalan javadalmi fölött ő gyakorolta.

A harmadik lehetséges változat valamely egyházkormányzati funkció javadalommal történő megfizetése vagy jutalmazása. Ennek tipikus példája Krajnai Jakab, aki 1519-20-ban, tehát Balbus prépost fontos diplomáciai útjainak idején a pozsonyi vikárius tisztségét viseli⁵⁰. A kegyúri jogot birtokló Szalkai László esztergomi érsek hűséges szolgálataiért 1526-ban a pozsonyi káptalanban először megüresedő javadalmat adományozza neki⁵¹.

Az egyházi szolgálat révén nyert javadalmak már mind kisebbek. Viselőik mind egyetemjártak, Zergardisról biztosan tudjuk, hogy mindkét jog doktora⁵². Ami a

44. 1501. március 19. Veszprém IV. 101. 1503. február 23. Veszprém IV. 128. 1503. június 17. Veszprém IV. 131-133. 1505. szeptember 1. előtt. Veszprém IV. 158.

45. 1509. július 27. Veszprém IV. 177. 1509. október 1. Veszprém IV. 178. 1509. november 21. Veszprém IV. 179. 1515. április 17. Veszprém IV. 233, 235. Ekkor a pápai levéltár correctora és máltai főesperes.

46. Ugyan installáltatta magát, de mindig helyettesei végzik a zsolozsmát. Installációja: „*Item succentori de porcione Philippi Zergardis pro installatione dedimus florenun I.*” Számadáskönyv 271. old. DF 279560.

47. „*Incepimus reddere proventus canonicales magistris Philippo de Sergardis et Johanni de Narda de voluntate dominorum canonicorum ad petitionem reverendissimi domini nostri Johannis episcopi Jauriensis in favorem eiusdem.*” Számadáskönyv 371. old. DF 279560.

48. Bónis Gy. 317. Fügedi E. 488. Főgel J.: Ulászló 47. Főgel J.: Lajos 24. Sörös Pongrác: Adatok Felsőszelstei Gosztonyi János püspök életéhez. Religio, 1909. 595-600.

49. 1514. április 4. PRT VII. 555-556; 1514. április 13. DF 228107.

50. *Jacobus Carniolus ecclesie Poseniensis in spiritualibus auditor causarum locique illius vicarius generalis.* 1520. november 5. Pozsony. DF 227571. *Jacobus Carniolus vicarius generalis.* 1519. december 3. és 15. Pozsony. DL 62051 és 62056.

51. 1526. január 8. DF 228272.

52. Veszprém IV. 128.

székhelyen tartózkodást illeti, Zergardis javadalmát személyes egyházi ismeretségnek köszönhetően jövedelemkiegészítésre kapta, a római kúriában szolgált, Lembachi azonban örkanonoksága első évét leszámítva végig Pozsonyban tartózkodott⁵³, és Krajnairól is feltehető ez, miután vikáriusként is Pozsonyban élt.

A javadalomszerzés másik alaptípusa a belső kapcsolatok útja, ami alatt azt értem, hogy a beneficium elnyerésénél a káptalan egyik tagja a támogató.

Ennek egyik alfaja a rokon vagy egy helyséből való kanonok közbenjárása, amely nyugodtan feltételezhető Hüttendorfi Popp Miklós és Bajorországi György esetében (az előzőnél Hüttendorfi Schrickler Miklós, a másodiknál Bajorországi János lenne a pártfogó). A másik lehetőség, mikor – más szempontot nem találván – feltételezésem szerint személyes ismeretség révén a javadalomszerző földije volt a közbenjáró. Talán így jutott kanonikátusához Győrben Regensburgi Vogel György prépost révén a szintén bajor Öttingi János⁵⁴, Pozsonyban pedig Schomberg, Ennsi Ulrik vagy Weitrai Han János révén Pulkau János, Lembachi Kolparczer Farkas révén Halli János, Laai Rorbeck Pongrác révén Hainburgi János, az ő révén pedig Brucki Lechner Fülöp⁵⁵.

Újabb lehetőség az egyetemi kapcsolatok útja. Ha több, később egy időben javadalmat birtokló kanonok járt korábban egyszerre valamely egyetemre, ez esetben feltételeztem, hogy a korábban javadalomhoz jutó támogatta és segítette be egykori egyetemi társát⁵⁶. Hogy az egyetem a középkorban nem pusztán tanulási centrum, hanem a magyarországi polgárfiúk sokszor nemzetközi kapcsolatok kiépítése céljából is mentek külföldi egyetemekre, arra már korábban Kubinyi András is rámutatott⁵⁷. Ez nyilván nemcsak a magyarokra volt jellemző. Feltűnő például, hogy később javadalmat nyert személyeink közül számosan jártak olyanok is korábban a bécsi egyetemre, akik nem osztrák nemzetiségűek (pl. a bajor Öttingi János, Regensburgi Vogel György, Bajorországi János és Weideni Rauch János, valamint a lengyel Gdanski Sturmer Bertalan). Nem akarom elvitatni tőlük a tudásszomj kielégítésének motivációját sem, de nyilván a sokrétű kapcsolatok kiépítését sem tartották utolsó dolognak. Feltételezésem szerint ilyen módon jutott javadalomhoz Győrben Pápai Miklós révén Bajorországi János, Túri Gergely révén Luttenbergi Gergely, Pozsonyban pedig Schomberg György révén Ennsi Ulrik és Weitrai Han János. Két esetben, távoli vidékekről származó kanonokok esetében (Gdanski Sturmer Bertalan és Poroszországi Gáspár) feltételeztem, hogy

53. Neve sokszor fordul elő a káptalani számadáskönyvben mint tanú, emellett 1514 második felében és 1522-ben dékán; sokszor szerepel oklevelekben káptalani kiküldöttként is. DF 281414. Adattár, Pozsony 36.

54. Talán már a bécsi egyetemen ismerték egymást. 1431 második félévében Regensburgival együtt egy Joh. Gundersperger de Oetting is beiratkozott a rajnai nemzetbe. MUW I/1. 174, 175. 1452-ben viszont együtt mentek a bolognai egyetemre. *Veress E.*: Olasz 41.

55. Legalábbis Hainburg és Bruck an der Leitha közelsége ezt támogatni látszik.

56. Erre számos példát közlök magyar származású kanonokokkal kapcsolatban: *Köblös József*: A fehérvári káptalan vonzáskörzete a középkor végén. A Dunántúl településtörténete VII. Falvak, várak és puszták a Dunántúlon (XI-XIX. század). Szerk.: *Somfai Balázs*. Veszprém, 1989. 351-370. és *uő.*: Az egyházi középréteg egyetemjárása a Jagelló-korban. Az értelmiség Magyarországon a 16-17. században. Szerk. *Zombori István*. Szeged, 1988. 23-48.

57. *Kubinyi András*: Polgári értelmiség és hivatalnokrétege Budán és Pesten a Hunyadi- és a Jagelló-korban. *Levéltári Közlemények*, 1968. 205-231. 208-209.

az akkori prépost, Privigyei Mihály szerteágazó külföldi kapcsolatai révén jutottak javadalomhoz. Privigyei ugyanis ezt megelőzően hosszú éveket tölt tanulással, majd tanítással a bécsi egyetemen, pozsonyi prépostsága alatt pedig III. Frigyes és Szécsi Dénes primás tanácsosa, Cillei Frigyes káplánja⁵⁸.

Az utolsó, csak a pozsonyi káptalanra érvényes speciális eset, mikor Schomberg György prépost, aki egyben az itt működő egyetem alkancellárja is, azért hoz be a káptalanba egyetemet végzett, fokozattal rendelkező nevesebb külföldi személyeket, hogy tanítsanak az itteni egyetemen, a káptalani javadalom pedig zavartalan anyagi hátteret biztosítson számukra a tanításhoz⁵⁹. Biztosan ennek a típusnak a képviselője Hüttendorfi Schricker Miklós⁶⁰, feltételezhetően a fokozattal rendelkező Lengenfeldi Zsigmond, Regensburgi Erasmus és Weideni Rauch János⁶¹, és talán Garsi Greimel János és Kremsi Greiffenstein György⁶² is.

A belső kapcsolatok segítségével bejutott javadalmak mindnyájan a székhelyen tartózkodnak: hiteleshelyi (kiküldött), egyházi (dékán, vikárius) szolgálatot végeznek vagy tanítanak. Mindegyik esetben egyszerű kanonikátusról van szó, csak egyes esetekben nyerik el később a város valamelyik plébánosságát. Szinte mind-egyikük beiratkozott valamely egyetemre (csak két személynél nem kimutatható), tehát nemcsak azok voltak egyetemjártak, akik egyetemi kapcsolat révén kerültek ide, vagy a pozsonyi egyetemre jöttek tanítani. Úgy látszik, ezt a minimumot elvárták tőlük.

Miután részletesen megvizsgáltuk a négy káptalan külföldi tagjainak részarányát, súlyát, szerepét és életpálya-típusait, még egy kérdés megválaszolása van hátra, visszatérve a tanulmány elején felvetett problémára. Szembesítve a gyakorlatot a törvényeink által megkívánt ideális állapottal: hogyan lehetséges az, hogy miközben a király kötelezi magát, hogy nem nevez ki külföldit, ez mégis nem egyszer megtörténik? Nincs emiatt felháborodás, ellenkezés?

Vizsgált kanonokaim esetében összesen egyszer találkoztam azzal, hogy az idézett törvényekre való hivatkozással a király megfosztott külföldi klerikust magyarországi javadalomtól. Az ügy részleteit is sikerült viszonylag jól feltárnom, ezt szeretném is ismertetni.

Rasman Vitus fehérvári örkanonokról van szó. A stájerországi Windischgrätzben született⁶³, az aquileiai egyházmegye klerikusa⁶⁴, aki 1474-ben iratkozott be a bécsi

58. Privigyei Mihály 1422-ben iratkozik be a bécsi egyetemre, 1430-35-ig a jogi karon tanul, közben tanít a bölcsész karon. Az egyetemet licenciatuus decretorum fokozattal fejezi be. *Schrauf K.* II. 53. 130, 134, 135, 174. *Fraknói V.* 25, 30, 33. 1435-ben körmöcbányai kápolnaigazgató, 1437-ben szepesi olvasókanonok, 1441-től pozsonyi prépost is előző javadalmi megtartásával. III. Frigyes és Szécsi Dénes tanácsosaként, Cillei Frigyes káplánjaként 1444-ben említik. *Bónis Gy.* 212-213. *Lukcsics P.* II. 132, 154, 209, 214, 217. *Orvay I.* III. 218. szerint 1453-ig prépost, de 1454. november 2-án még ad ki oklevelet. *Inventár* 412. 1455. március 21-én már néhaiként említik. *Orvay I.* III. 218. *Inventár* 416.

59. *Császár M.* 58-63. *Ábel J.* 32-35.

60. *Ábel J.* 33. *Császár M.* 61, 77, 116, 119.

61. *Császár M.* 48-49.

62. Az ő esetükben csak beiratkozásuk idejét ismerem, nincs adat arra, hogy fokozatot is értek volna el, ezért az ő személyük nagyon kérdéses.

63. Ez az egyetemi anyakönyvi bejegyzéséből derül ki. Lásd a 65. sz. jegyzetet.

64. *Sörös P.* 577.

egyetem osztrák nemzetébe⁶⁵. Fehérvári örkanonokként először 1492 végén tűnik fel⁶⁶, mint a későbbi adatokból kiderül, Miksa udvari papja volt⁶⁷, nyilván eme javadalmát is az ő közbenjárására kapta, ahogy erről már korábban volt szó. Örkanonokként a káptalani méltóságsorokban utolsó említése 1498 közepi⁶⁸, valójában 1500 elején vesztette el javadalmát, mert forrásaink ezt sugallják. 1500 márciusában ugyanis Ulászló megparancsolja a fehérvári prépostnak, hogy szólítsa fel Vitus Roznar (!) örkanonokot a székhelyen tartózkodásra, majd fossa meg javadalmától, s helyére iktassa be Várdai Ferencet, akinek korábban ő adományozta az örkanonokságot. Egy országgyűlési végzésre hivatkozik, melynek értelmében külföldiek nem lehetnek egyházi javadalmasok, Vitus viszont az. Emellett soha nincs Fehérvárott, vagy csak ritkán jelenik meg, holott itt tartózkodása feltétlenül szükséges lenne, mert a fehérvári egyház őrizetére nagy értékű dolgok vannak bízva⁶⁹ (ti. a kisebb koronázási jelvények és az ország levéltára). Eme elvi indoklást szinte szó szerint ismétli az a királyi oklevél, mely a prépostot már az 1500. április 24-én megnyílt országgyűlés után szólítja fel Várdai Ferenc beiktatására⁷⁰, egy másik, melyet (hibás kelettel) Fraknoi közölt egy formuláré alapján⁷¹, végül egy harmadik, mely az örkanonokság jobbágyait szólítja fel a Várdainak való engedelmességre⁷². Várdait először 1500 októberében említi örkanonokként az egyik káptalani kiadvány⁷³. Vitus ezután a pápához fellebbezett. Az erre utaló nyomok közül az első, hogy a padovai egyetemen tanuló Várdai 1501 márciusában a pápai udvarban tartózkodó személyeket bíz meg jogainak védelmében Rasman ellenében⁷⁴, majd májusban a padovai székesegyházban magyarországi személyeknek ad megbízást, hogy otthon esetleges javadalomperekben képviseljék⁷⁵. Közben Ulászló azt kéri a pápától, hogy Vitus ügyének kivizsgálását bízza Isvalies Péter

65. Vitus Rasman de Windischgraetz. MUW II/1. 142. Windischgrätz stájerországi város Cillytől északnyugatra. Österreich-ungarisches Orts-Lexikon von Hans Mayerhofer. Wien, 1896. 853.

66. 1492. november 3. DF 259530.

67. „de familia et subiectione ... Romanorum regis”. Fraknoi V.: Oklevéltár 58. „Vitus Roznar [!] servitor ... Maximiliani regis Romanorum”. DL 82167.

68. 1498. augusztus 31. DL 46522.

69. 1500. március 20. DL 82165. Az országgyűlési végzés az 1495:30-32., vagy az 1498:26. tc. lehet. CJH 508, 609.

70. 1500. április 28. DL 82167. „ex consilio igitur et voluntate dominorum prelatorum et baronum totiusque regni nostri nobilium in hac presenti dieta festi beati Georgii mariris in campo Rakos representanti...”

71. Fraknoi V.: Oklevéltár 58-59. Miután ezt a szöveget egy formuláskönyvből vette, sok értékes adat helyén – a formulárekra jellemző módon – csak egy t betű szerepel, emellett keltezetlen. Vitus neve szerencsére benne van, a szöveg szerint „electus ecclesie t.”, tehát valamilyen választott püspök is volt. A 69. jegyzetben idézett szöveg itt is szerepel, csak a fenti szó után t. van, a helyszín pedig hiányzik. Fraknoi a lábjegyzetben kiegészíti Sancti Georgii-ra, hozzátéve, hogy „Az 1495-dik évi országgyűlésről van szó”. 1495-ben azonban nem április 24-én kezdődött az országgyűlés! A DL 82167. sz. oklevéllel való szövegegyezés azt sugallja, hogy Fraknoi szövegkiegészítése helyes, azonban ez az 1500. évi országgyűlésre vonatkozik, eszerint javítandó Fraknoi keltezése is.

72. 1500. április 30. DL 82166.

73. 1500. október 6. DF 268263.

74. 1501. március 10. Rasman neve itt tévesen Cosmar-ként szerepel. Varga I. 215.

75. 1501. május 16. Varga I. 214. Zavaró, hogy az előző esetben szereplő Franc. de Kyswarda-t nem azonosítja az itteni Várdai Ferencel.

pápai legátusra⁷⁶. A per még 1502-ben is tart: ekkor Vitus kérvényezi a pápától, hogy adományozza neki Móré János halála⁷⁷ óta üresedésben álló (!) örkanonokságot, és engedélyezze, hogy még két egyházi javadalma lehessen⁷⁸. Várdai eközben Bolognába megy, és az itteni egyetemen folytatja tanulmányait. Egy 1503 nyarán kelt levelében arra kéri apját, Miklóst, adjon híreket, hogyan áll az örkanonokság ügye⁷⁹. A per nyilván Vitus vereségével zárult, a régi és új örkanonok pedig rendezte vitás anyagi ügyeit. Erre enged következtetni egy Vitus ügyvédje, Betlenfalvi Thurzó János által kiállított nyugta, mely szerint átvette Várdai Ferenc fehérvári örkanonok apjától, Miklóstól ama 300 forintot, melyet békéltető férfiak ítélték meg a Ferenc és emberei által Vitusnak okozott kár fejében. Miklós ígéretet tett arra is, hogy az örkanonokság azon jobbágját, aki a Rasman örkanonoksága alatt befolyt jövedelmek kifizetésével adós maradt, kényszeríteni fogja ennek megtérítésére⁸⁰. Ebben a nyugtában Vitus Maria Saal-i prépostként szerepel⁸¹, nyilván most sem tartózkodik Magyarországon, ezért intézeti ügyét ügyvéd útján. Ezután nyoma vész.

Ez az eset azt sugallhatná, hogy a király igyekezett végrehajtani az országgyűlések határozatait. Azonban a másik 35 javadalmas esetében semmi nyom nincs erre. Egyedül Gilibert de Gozon lesz kénytelen elhagyni fehérvári prépostságát, de csak fő támogatója, Anna királyné és szülei halála után! Ezek életében sem külföldi volta, sem kiskorúsága miatt senki sem háborgatta javadalmában, legalábbis erre semmi adatunk nincs. Érdekes még Schomberg György pozsonyi prépostságának első néhány éve is. Nem tudni, hogy pályája kezdetén ki támogatta, de nyilván magas körökből való pártfogói voltak, mert négy évvel a bécsi egyetemen való feltűnése⁸² után, 1450-ben már wetzlari prépost és apostoli protonotarius⁸³. Hamarosan a magyar királyi udvarban tűnik fel mint kancelláriai jegyző⁸⁴, a pozsonyi prépostságot V. Lászlótól annak kegyeltjeként 1455-ben kapja meg⁸⁵. 1456-ban már diplomataként működik: ő viszi a nándorfehérvári diadal híret a milánói hercegnek⁸⁶. 1457 vége felé ő is tagja annak a tizenkét tagú küldöttségnek, mely Franciaországban jár, hogy V. László számára megkérje VII. Károly lányának kezét⁸⁷. A dinasztiaaváltás azonban érzékenyen érinti: Mátyás, nyilván Schomberg Habsburg-barátsága és feléjük kiépített jó kapcsolatai miatt, nem szimpatizált

76. 1501. április 15. Veszprém IV. 101.

77. Móré örkanonok utójára 1492. február 13-án szerepel egy káptalani kiadványban. DL 101131.

78. 1502. november 26. Veszprém IV. 128.

79. Veress E.: Olasz 68.

80. 1503. augusztus 31. DL 82200.

81. „*Vitus Rozman prepositus Soliensis Zalczburgensis dyocesis*”. Maria Saal a Karintiában, Klagenfurt és St-Veit közt fekvő Zollfeld vagy Saalfeld (Soliensis Campus) terület központja. 1117 körül itt alapították Karintia első társaskáptalanát, temploma ma is áll. *H. Oesterley* 641. OLat. 285. Brockhaus Enzyklopädie. XII. Wiesbaden, 1971. 143.

82. A bécsi egyetemre 1446-ban iratkozik be. MUW I/1. 246.

83. Császár M. 38.

84. Pozsonyi prépost és kancelláriai jegyző: 1455. június 24. DF 228222. 1456. április 25. DF 227946.

85. Császár M. 38.

86. Szerbiai Oklt. 212.

87. *Thomas Ebendorfer*: *Chronica Austriae*. Kiadja: *Alphons Lhotsky*. Berlin-Zürich, 1967. (Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum, nova series 13.) 445.

vele, és az első adandó alkalommal meg is fosztotta prépostságától. Az erről tudósító forrás szerint Lábatlani János székely ispán 1458 októberében értesítette a pozsonyi tanácsot, hogy mivel György „*thewtunicus forensis*”, az országgyűlés határozatának szellemében a király Büki István győri kanonokot nevezte ki pozsonyi préposttá⁸⁸. Hogy végül ki vagy mi másíthatta meg Mátyást eme elhatározásában, nem tudjuk, az viszont tény, hogy Schomberg nemcsak hogy megmarad prépostságában, de hamarosan a király számtalan fontos diplomáciai megbízatást is ad neki, nyilván éppen jó Habsburg-kapcsolatai miatt. Ezután már többet senkinek nem szúr szemet, hogy külföldi származású, nyilván a királlyal kegyeltje miatt senki nem kíván ujjat húzni.

Eme tények azt sugallják, hogy a királyok az országgyűlési végzeményeket aszerint igyekeztek betartani és végrehajtani, vagy pedig figyelmen kívül hagyni, amennyire számukra a külföldi javadalmas személye, tevékenysége szimpatikus és fontos, avagy éppen politikailag kedvezőtlen vagy káros volt. Ha javadalmuktól meg akarták őket fosztani, erre kitűnő ürügyet találtak az országgyűlési végzésekben, ha viszont érdekeik vagy szimpátiájuk egy külföldi javadalomhoz juttatását kívánta meg, minden további nélkül figyelmen kívül hagyták a törvényeket.

Ez egyébként érvényes a kegyúri jogot királyi adomány révén birtokló főpapokra is. Ennek legjellemzőbb példája az az oklevél, melyben Bakóc Tamás esztergomi érsek a kegyúri jogot továbbadományozza Balbus Jeromos pozsonyi prépostnak a káptalan összes javadalmára vonatkozóan⁸⁹. Ebben, persze csak a szokásos formulát alkalmazva, jelen esetünkben azonban mégis szinte a cinizmus határát súrolva köti a velencei származású prépost lelkére, hogy csakis arra méltó, és ne külföldi személyeknek adjon javadalmat. Eme kitételhez Balbus sem ragaszkodott túlságosan, hiszen prépostsága alatt legalább két külföldinek juttatott pozsonyi kanonikátust (Villachi Tobriacher Ulrik 1518-tól, Neukircheni Farkas 1520-tól jelenik meg forrásainkban⁹⁰).

Osszegzésképpen tehát a tanulmány elején felvetett kérdésekre a következő válasz rajzolódott ki: ha a külföldiek részaránya jelentősen vissza is esett a 15. század elejétől a magyar egyházi középrétegben, ez azért nem azt jelentette, hogy teljesen el is tűntek. Az országgyűlési végzések ellenére külföldi klerikusok is zavartalanul élvezhettek magyarországi egyházi javadalmakat, ha „betartották a játékszabályokat”, vagyis megtalálták a megfelelő csatornát a javadalom elnyeréséhez, azután pedig a kellő tevékenységet annak megtartásához. Közülük nem egy még az országos politikában is jelentős szerephez jutott.

A jegyzetekben rövidítve szereplő szakirodalom jegyzéke

Adattár

Köblös József: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan archontológiája 1458-1526. Bp. 1987. (Magyar Országos Levéltár, Forrástudományi segédletek 3.) - sorszámot adok

88. *Ortvay I.* III. 219. A törvény, melyre hivatkozik: 1458:7. tc. CJH 333.

89. 1515. február 10. DF 249063.

90. Adattár, Pozsony 80, 42.

- ASUC Album studiosorum Universitatis Cracoviensis. Szerk. *Adam Chmiel*. I-III. Krakko, 1887-1903.
- Ábel J.* *Ábel Jenő*: Egyetemeink a középkorban. Bp. 1881.
- Ábel J.*: Humanisták *Ábel Jenő*: Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. Bp. 1880. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VIII. 8.)
- Balogh J.* *Balogh Jolán*: Az erdélyi renaissance. I. Kolozsvár 1943.
- Baththán I.* *Ignatius comes de Baththán*: Leges ecclesiasticae regni Hungariae et provinciarum adiacentium. I-III. Albae Juliae – Claudiopoli, 1785-1827.
- Bedy V.* *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. (Győregyházmege múltjából 3.)
- Bedy V.*: Felsőörs *Bedy Vince*: A felsőörsi prépostság története. Veszprém, 1934. (A veszprémi egyházmegye múltjából 3.)
- Békefi R.* *Békefi Remig*: A káptalani iskolák története Magyarországon 1514-ig. Bp. 1910.
- Bónis Gy.* *Bónis György*: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Bp. 1971.
- CJH Corpus Juris Hungarici. Magyar Törvénytár. Szerk. *Márkus Dezső*. I. 1000-1526. Bp. 1899.
- Czaich Á. G.* Regesták a római Dataria-levéltárak Magyarországra vonatkozó bulláiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből. Közli *Czaich Á. Gilbert*. Történelmi Tár 1899, 1-17, 235-272.
- Csánki D.* *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I-III, V. Bp. 1890-1904.
- Császár M.* *Császár Mihály*: Az Academia Istropolitana, Mátyás király pozsonyi egyeteme. Pozsony, 1914. (Tanulmányok nemzeti művelődésünk történetéhez 1.)
- Decreta Decreta regni Hungariae. I. 1301-1457. Szerk. *Dóry Ferenc*, *Bónis György*, *Bácskai Vera*. Bp. 1976.
- Dipl. Eml. Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából. Szerk. *Nagy Iván*, *Nyáry Albert*. I-IV. Bp. 1876-1878. (Monumenta Hungariae Historica 4. osztály)
- K. Eubel* *Konrad Eubel*: Hierarchia catholica medii aevi. I-III. Münster, 1898-1901.
- Érdújhegyi M.* *Érdújhegyi Menyhért*: Kutatásaim a római levéltárakban. Katolikus Szemle, 1896. 605-646.
- Fógel J.*: Lajos *Fógel József*: II. Lajos udvartartása. Bp. 1917.
- Fógel J.*: Ulászló *Fógel József*: II. Ulászló udvartartása. Bp. 1913.
- Fraknói V.* *Fraknói Vilmos*: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XV. és XVI. században. Bp. 1874.
- Fraknói V.*: Diplomatak *Fraknói Vilmos*: Mátyás király magyar diplomatai. Századok, 1898-1899, több részletben.
- Fraknói V.*: Oklevéltár *Fraknói Vilmos*: Oklevéltár a magyar királyi jog történetéhez. Bp. 1899.
- Fraknói V.*: Simon *Fraknói Vilmos*: Mátyás király és Simon patrasi érsek. Századok, 1895. 495-506.
- Frangepán Okl. A Frangepán-család oklevéltára. Kiadja: *Thallóczy Lajos*, *Barabás Samu*. I-II. Bp. 1910-1913. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria 35., 38.)

- Fügedi E.* *Fügedi Erik*: A XV. századi magyar püspökök. Történelmi Szemle, 1965. 477-498.
- Házi J.* *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története. I/1-7, II/1-6. Sopron, 1921-1943.
- Hermann Zs.* *Hermann Zsuzsanna*: Egy humanista karrierje (Balbi Jeromos). Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei. II. Bp. 1964. 225-243.
- Héderváry Okl.* A Héderváry család oklevéltára. Kiadja *Radvánszky Béla, Závodszy Levente*. I-II. Bp. 1909-1922.
- H. Okmt.* Hazai okmánytár. Kiadja: *Nagy Imre, Páur Iván, Ráth Károly, Véghely Dezső*. I-VIII. Győr, Bp. 1865-1891.
- Inventár* Inventár sredovekych listín, listov a inych prfbuznych pisomnosti. I. Vypracovali: *D. Lehotská, D. Handzová, V. Horváth, Z. Hrabussay, N. Merglová*. Praga, 1956.
- Katona St.* *Katona, Stephanus*: Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae 1301-1526. Budaë, 1788-1793.
- Károly J.* *Károly János*: Fejér vármegye története. I-V. Székesfehérvár, 1896-1904.
- Károly J.-Nyirák S.* *Károly János-Nyirák Sándor*: Emlékkönyv a székesfehérvári püspöki megye százados ünnepére. Székesfehérvár, 1877.
- Károlyi Oklt.* A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára. Szerk.: *Géresi Kálmán*. I-V. Bp. 1882-1897.
- Knauz N.: Balbi* *Knauz Nándor*: Balbi Jeromos, II. Lajos király tanára. Magyar Sion, 1866. több részletben.
- Knauz N.: Buda* *Knauz Nándor*: Mátyás király budai egyeteme. Magyar Sion, 1865. 68-72.
- Knauz N.: Kéziratok* *Knauz Nándor*: A pozsonyi káptalannak kéziratai. Magyar Sion, 1866-1869. több részletben.
- Kollányi F.* *Kollányi Ferenc*: Esztergomi kanonokok 1100-1900. Esztergom, 1900.
- M. G. Kovachich: Formulae* *Kovachich Martinus Georgius*: Formulae solennes styli ... Pest, 1799.
- M. G. Kovachich: Sylloge* *Kovachich Josephus Nicolaus*: Sylloge decretorum comitialium incliti regni Hungariae. I-II. Pest, 1818.
- Kubinyi A.* *Kubinyi András*: Beriszló Péter és budai szereplése. Budapest Régiségei XX. Bp. 1963. 125-136.
- J. Lartigaut* *Jean Lartigaut*: La succession de Jean de Gozon. Revue du Rouerge, 1965. 369-397.
- Leskó J.* Adatok az egri egyházmegye történetéhez. IV. Szerk. *Leskó József*, Eger, 1907.
- Londoni Okmt.* Magyar történelmi okmánytár londoni könyv- és levéltárakból. Összeáll. *Simonyi Ernő*. Pest, 1859. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria 5.)
- Lukcsics P.* *Lukcsics Pál*: XV. századi pápák oklevelei. I-II. Bp. 1931-1938.
- Mályusz E.* *Mályusz Elemér*: A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog. Bp. 1958. (Értekezések a történelmi tudományok köréből – új sorozat 9.)
- Mészáros I.* *Mészáros István*: Az iskolaügy története Magyarországon 996-1777 között. Bp. 1981.
- MKL* *Mátyás király levelei*. Kiadja: *Fraknoi Vilmos*. I-II. Bp. 1893-1895.

- MUW Die Matrikel der Universität Wien. Kiadja: *Franz Gall, Willy Szaivert*, stb. I-III. Graz-Wien-Köln, 1965-1967.
- H. Oesterley *Hermann Oesterley: Historisch-geographisches Wörterbuch des deutschen Mittelalters.* Gotha, 1883.
- OLat *Johann Georg Theodor Graesse – Franz Benedict: Orbis Latinus.* Berlin, 1909.
- Ortvay T. *Ortvay Tivadar: Pozsony város története. I-IV.* Pozsony, 1892-1912.
- PRT A pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története. Szerk. *Erdélyi László, Sörös Pongrác.* I-XII. Bp. 1902-1916.
- Rimely C. *Rimely Carolus: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Poseniensis. Posenii,* 1880.
- Schrauf K. *Schrauf Károly: Magyarországi tanulók külföldön. II. Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen.* Bp. 1892. III. A krakkói magyar tanulók háza lakóinak jegyzéke 1493-1556. Bp. 1893. IV. A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve 1453-1630. Bp. 1902.
- Sopron vm. Sopron vármegye története. Oklevéltár. Kiadja: *Nagy Imre.* I-II. Sopron, 1889-1891.
- Sörös P. *Sörös Pongrác: A székesfehérvári érkanonokság története 1543-ig. Századok,* 1916. 565-584.
- Sörös P.: Statileo *Sörös Pongrác: Statileo János életéhez. A pannonhalmi főapátsági főiskola évkönyve. 1915/16. Pannonhalma,* 1916. 3-56.
- Szerbiai Oklt. A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198-1526. Kiadja: *Thallóczy Lajos, Áldásy Antal.* Bp. 1907. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria 33.)
- Szilágyi L. *Szilágyi Loránd: A magyar királyi kancellária szerepe az államkormányzatban 1458-1526.* Bp. 1930.
- Varga I. *Varga Imre: Magyarországi tanulók a padovai egyetemen a XV-XVI. századfordulón. Irodalomtörténeti Közlemények,* 1975. 211-218.
- Veress E.: Olasz *Veress Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221-1864.* Bp. 1941.
- Veszprém A veszprémi püspökség római oklevéltára. Kiadja a Római Magyar Történeti Intézet. I-IV. Bp. 1896-1907.
- Wallaszky P. *Wallaszky Paulus: Conspectus reipublicae literariae in Hungaria ...* Buda, 1808.
- Winkler P. *Winkler Pál: A kalocsai és bácsi érseki főkapitán története alapításától 1935-ig. Kalocsa,* 1935.
- Zichy Okmt. A ... Zichy-család idősb ágának okmánytára. Kiadja: *Nagy Imre, Nagy Iván, Véghely Dezső,* stb. I-XII. Buda, Bp. 1871-1931.
- Zumbur *Zumbur (Knauz Nándor): A pozsonyi prépostság. Új Magyar Sion,* 1880-1881. több részletben.

ADATTÁR

I. Budai káptalan

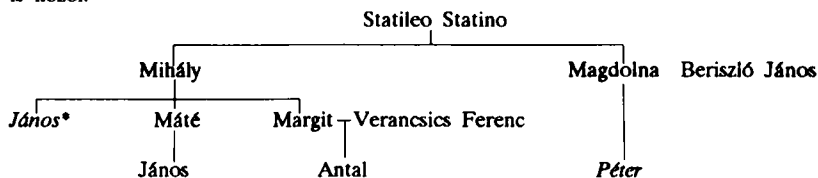
1. STATILIUS JÁNOS

1525-1527 prépost

Adattár, Buda 98.

A dalmáciai Trau városában született a Statilic nevű módos polgárcsaládból. Valamilyen fokon rokona Beriszló Péternek¹, aki egészen haláláig egyengeti útját. Mikor Péter 1512-ben veszprémi püspök lett, Jánost veszprémi kanonokká, segesdi főesperessé és a veszprémi püspökség jövedelemkezelőjévé tette², majd 1513-tól felsőörsi prépost lett³. 1515-ben az udvarban királyi titkárként tűnik fel, ilyen minőségben közvetít Pozsonyban az Ulászló és Miksa közti folyó tárgyalásokon⁴. Még ebben az évben ő elnököl a veszprémi egyházmegyei zsinaton⁵. Királyi titkárságát Lajos udvarában is megőrzi⁶, továbbra is feltűnik diplomáciai szolgálatokban: 1516-ban Rómában, 1521-ben Velencében jár, hogy segítséget kérjen a török ellen⁷. Eme érdemeire való tekintettel kapja hasonló nevű rokona az ő lemondása folytán megüresedett somogyi főesperességet⁸, tehát ezt megelőzően ez a javadalom is az ő kezén volt. 1524-ben és 1525-ben Zsigmond lengyel királynál járt a Német Lovagrend és Lengyelország közti ellentétek elsimítása érdekében⁹. 1525-ben budai prépost lett, ekkor lemondott felsőörsi prépostságáról és veszprémi kanoniátusáról¹⁰. Mohács után János királyhoz csatlakozott, akinek megbízásából 1527-ben Lengyelországba utazott a Ferdinánddal való kibékülést megkísérelendő, majd követi is királyát Lengyelországba menekülésekor. 1528-ban János erdélyi püspökké nevezi ki, Angliába és Franciaországba megy tárgyalni. Október 28-án Ferenc francia királlyal ura nevében megkötö a fontenaibleau-i egyezményt¹¹. 1531-ben egyházmegyéjében tartózkodik¹², majd újabb diplomáciai megbízatások következnek: 1535-ben követ Bécsben, 1536-38-ban Rómában, 1539-ben Franciaországban¹³, 1540-ben pedig ismét a franciáknál és V. Károlynál jár¹⁴. Jelentős szerepe volt az 1538-as váradi szerződés megkötésében is¹⁵. Püspökségében a pápai megerősítést 1539-ben kapja meg¹⁶. Jelentős építkezéseket folytatott a gyalui várban¹⁷. 1542. április 8-án halt meg¹⁸, sírköve fennmaradt a gyulafehérvári székes-egyházban¹⁹.

1. *Balogh* 197. szerint anyja Beriszló lány. *Bedy*, Felsőörs 59. szerint Beriszló Péter nővérének vagy anyai nagynénjének fia. *Bónis* 322. szerint Beriszló unokaöccse. *Sörös*, Statileo 3-4. egy családfát is közöl:

*Máté fia János már az én kiegészítésem. (K. J.) DF 274033.

2. *Bónis Gy.* 322. *Bedy V.*: Felsőörs 59.
 3. *Bedy V.*: Felsőörs 59. *Sörös P.*: Statileo 4.
 4. *Fógel J.*: Ulászló 50.
 5. *Sörös P.*: Statileo 5.
 6. 1517: DL 104306. 1520: DL 68521, 93818, 93822.
 7. *Fógel J.*: 41. *Sörös P.*: Statileo 6-7.

8. 1522. július 13. Prága: II. Lajos király Statilius János felsőörsi prépost érdemeire való tekintettel, annak ügyvédje: Verancsics (Wranchyth) Antal révén érvényesített lemondása folytán a megüresedett somogyi (Simigiensem) főesperességet Statilius Máté fia Jánosnak, eiusdem prepositi ex fratre nepotem adományozza. DF 274033. *Bedy V.*: Felsőörs 60. is hivatkozik az oklevélre, de hibásan úgy interpretálja, hogy Statileo János *felsőörsi prépost* a királytól megkapja a *sümegei főesperességet*.
9. *Bedy V.*: Felsőörs 60. Veszprém IV. 104. *Sörös P.*: Statileo 8-9.
10. *Bedy V.*: Felsőörs 60.
11. *Bedy V.*: Felsőörs 61. *Sörös P.*: Statileo 12-24.
12. *Sörös P.*: Statileo 26-28.
13. *Balogh J.*: 197. *Sörös P.*: Statileo 36-44.
14. *Bedy V.*: Felsőörs 61. *Sörös P.*: Statileo 46-51.
15. *Sörös P.*: Statileo 33-35.
16. *Bedy V.*: Felsőörs 61.
17. *Balogh J.*: 198.
18. *Bedy V.*: Felsőörs 61.
19. *Balogh J.*: 198.

Megjegyzés:

A budai káptalanban van még két személy, akik valószínűleg külföldiek, de személyük a helységnév nagy gyakorisága miatt azonosíthatatlan: Neuburgi vagy Nürnbergi Antal¹ és Neustadti András².

1. Adattár, Buda 73. A névalak (Ant. de Newremburga) külföldit sugall, az azonosítás azonban problematikus. Német nyelvterületen 11 Neuburg, 4 Naumburg és 6 Neuenburg nevű helységet ismerünk. A névalak Nürnberg feloldást is elképzelhetővé tesz, kapcsolódási pontot viszont nehéz Magyarország felé találni. A bécsi egyetemen pl. 1429-ben és 1431-ben tanult egy-egy ilyen nevű személy, későbbről nincs adat. *H. Oesterley* 471, 475-6, 489. MUW I/1. 166, 176.
2. Adattár, Buda 74. A német nyelvterületen 22 ilyen helység van. *H. Oesterley* 480-1. A névalak (And. de Nova Civitate) azonban magyar származást is megenged. Néhány példa a krakkói egyetemre beiratkozottak közt: Joh. de Nova Civitate dioc. Agriensis 1463. ASUC I. 174. Joh. Petri Kwnar de Nova Civitate Hungarie 1480. ASUC I. 243.

II. Fehérvári káptalan

2. BERISZLÓ PÉTER

1507-1511 prépost

Adattár, Fehérvár 9.

1475-ben született az akkor velencei fennhatóság alatt lévő Trau városában patrícus családból¹. Valószínűleg rokonai a Magyarországon élő grabarjai Beriszlók, akiknek támogatásával juthatott Váradra Péter kalocsai érsek udvarába². Ennek halála után valószínűleg Bakóc segíti tovább pályáján³. 1500-ban kalocsai kanonok, hájszentlőrinci prépost és bodrogi főesperes⁴. 1502-ben királyi titkár lesz, valószínűleg egy kancelláriai reform révén kerül be, mivel ekkor a titkárok száma hirtelen felszökik⁵. Ilyen minőségében még 1511-ben is referál⁶. Első diplomáciai feladatait ekkor kapja: 1502-ben mint királyi titkár és hájszentlőrinci prépost a pápánál jár, hogy elnyerje annak beleegyezését a törökkel kötendő békéhez, 1504-ben pedig Velencében tárgyal⁷. 1507-ben lesz fehérvári prépost⁸, továbbra is fontos diplomáciai megbízásokat teljesít: 1508-ban Velencében és Rómában⁹, 1511-ben ezek mellett Miksánál is többször jár, tárgyal többek között Bakóc pápaságáról, tudósít a pápa, Spanyolország és

Velence közti szövetségről¹⁰; külpolitikai beállítottságára a Velence-ellenesség és Habsburg-barátság jellemző. Itthon is gyakran vezet diplomáciai tárgyalásokat¹¹. 1511 végén vagy 1512 elején veszprémi püspök lesz¹², majd 1513-tól horvát-dalmát-szlavón bán, ehhez megkapja a zenggi kapitányságot, a vránai perjelséget és a jajcai bánságot is, emellett még ebben az évben kincstartó is lesz¹³. Ettől kezdve szakít a diplomáciai tevékenységgel, és általában Bihácson tartózkodik. Bánsága rögtön egy nagy török elleni győzelemmel indul Dubicánál, később is mint hős hadvezér él az utódok emlékezetében¹⁴. Ulászló halála után leváltják a kincstartóságról, Bakóccal pedig szembekerül a zágrábi püspökség betöltése miatt, így a Szapolyai-párthoz csatlakozik. Hadvezéri tevékenységét a pápa is értékeli: gabonát, pénzt és lőszert küld neki, harcra buzdítja, szóba kerül bíborosi kinevezése is, amit V. Károly is melegen ajánl¹⁵. 1520-ban hadvezérhez illő módon: csatatéren hal meg a korenicai ütközetben megvert törökök üldözése közben¹⁶.

1. *Fügedi E.* 487.
2. *Kubinyi A.* 125, 131.
3. *Bónis Gy.* 316.
4. *Winkler P.* 29.
5. *Kubinyi A.* 125. *Szilágyi L.* 12, 24, 83.
6. *Bónis Gy.* 316. *Fógel J.:* Ulászló 47-8. 7. *Fógel J.:* Ulászló 120-1.
8. Első említése: 1507. február 2. DL 21665. *Károly J. II.* 138. és *Károly J.-Nyirák S.* 121. tévesen 1508 és 1516 közé datálja prépostságát.
9. Veszprém IV. 172, 176.
10. 1511 augusztus és december köztiek: Veszprém IV. 183, 184, 187, 188, 190, 192, 193, 195, 196, 197, 202, 203, 205.
11. *Kubinyi A.* 125.
12. *Fügedi E.* 487.
13. *Kubinyi A.* 125-6.
14. *Kubinyi A.* 126-8. A róla szóló Cantio Petri Berizlo elemzését lásd: *Gertzdi Rabán:* A magyar világi líra kezdetei. Bp. 1962. 60-92.
15. 1515. január 16. Veszprém IV. 231. március 30. uo. 232. 1517. július 7. uo. 249. 1520 tavasza. uo. 277.
16. *Kubinyi A.* 128-130.

3. GILIBERT DE GOZON

1504-1505 prépost

Adattár, Fehérvár 46.

Életpályáját ismertetem a főszöveg 57–58. oldalán.

4. RASMAN VITUS

1492-1498 órkanonok

Adattár, Fehérvár 85.

Életpályáját ismertetem a főszöveg 62–64. oldalán.

5. TREVISÓI SIMON

1482 kanonok

Adattár, Fehérvár 108.

Az isztriai Vosich nevű polgárcsaládból származik, a Pola közelében fekvő Montona városkában született, de családjá valószínűleg még az ő gyermekkorában Trevisóba költözött,

mert Simonnak itt is volt polgárjoga¹. 1447-ben a ferrarai egyetemen tanul, itt közeli barátságba kerül Janus Pannoniussal, aki Hunyadi János figyelmébe ajánlja². Hunyadi felé a másik kapcsolatot Trevisói Tádé mester jelenthette, aki valószínűleg rokona: ő ugyanis 1442 és 1444 közt többször is jár magyar földön Cesarini Julián bíboros kíséretében, 1444 márciusában például ő hozza Ulászlónak a megszentelt kardot³. Tény, hogy Simon Hunyadi támogatásával 1453-ban már esztergomi olvasókanonok és a Szent Tamás-társaskáptalan kispőpösteja⁴. V. László udvarában is kedvelhették, a király őt küldi tárgyalni Rómába egy bulla visszavonásáról⁵. 1457 őszén ő is tagja annak a követtségnek, mely Párizsba megy, hogy VII. Károly lányát, Margitot a prágai udvarba kísérje. Egy ezzel kapcsolatos irat megemlíti Simonról, hogy királyi tanácsos, kánonjogi doktor és római jogi licenciátus volt⁶. 1459-ben Mátyás őt is követként küldi a mantuai kongresszusra; a forrás egregius dominusnak és pápai subdiaconusnak címezi⁷. 1460 tavaszán Bondomerio András velencei pátriárka helynökének hívja⁸, 1461. október 26-án pedig II. Pius antivari érseknek nevezi ki; azonban székhelyét nem foglalja el, hanem Velencében marad⁹. 1463 decemberében érsekségének megtartása mellett a zenggi püspökség procuratora lesz, de továbbra is Velencében él, és mindkét főpapi helyén helyetteseket tart¹⁰. 1463 decemberében a pápa követtségbe küldi Mátyáshoz (okát nem ismerjük)¹¹. 1464-ben Pius és Bondomerio, két pártfogója meghal, így megszűnik helynöksége és alkalmazása is a pápai diplomáciában. Távoli érsekségét továbbra sem akarja elfoglalni, ezért Esztergomba jön, és antivari érsekként elfoglalja eddig csak távolról élvezett olvasókanonokságát; érseki helynök is lesz¹². 1465 júniusából bakonybéli kormányzóságára is van adatunk¹³. 1467-ben mégis elfoglalja érseki székét, erre júniusban II. Pál a sfaciai püspökség kormányzását is rábízta; 1469-ben újra Rómában tűnik fel: referendarius lesz, majd Rodrigo Borgia bíboros helynökéként a pápai kancellária vezetését is átveszi¹⁴. 1473-ban felmentik antivari érseksége alól, az isztriai Capo d'Istria püspökségébe nevezik ki, és hogy érseki címe megmaradjon, patراسi címzetes érsek lesz¹⁵. Mátyás királlyal továbbra is igen jó viszonyban van: Mátyás az ő közbenjárását kéri 1481-ben Nagylucsei Orbán győri püspöki kinevezéséhez¹⁶, Juliano Riaro bíborosnak és Hieronimo Riaronak, valamint IV. Sixtus pápának írt leveleiben pedig dicséri Simon patراسi érsek Magyarországgal kapcsolatos tevékenységét, és melegen ajánlja a bíborosi méltóságra. Később megint szívesseget kér a kalocsai érsek ügyében¹⁷. Végül bíboros nem lesz, még valamikor 1482 augusztusa előtt meghal¹⁸. Esztergomi olvasókanonokságát élete végéig viselte, ezt mutatja egy 1481 márciusában tett esztergomi misealapítvány¹⁹. Fehérvári javadalmáról egyetlen említés van, már halála utánról, mikor esztergomi olvasókanonokságával együtt a pápa Váradi Pálnak adományozza²⁰. Ez alapján nem megállapítható, mikortól birtokolta, talán ezt is már 1453-ban kapta az esztergomival együtt, vagy 1464 és 1467 között, mikor hazánkban tartózkodott.

1. *Fraknoi V.*: Simon 497.
2. *Veress E.*: Olasz 355.
3. *Fraknoi V.*: Simon 498.
4. *Kollányi F.*: 98.
5. *Fraknoi V.*: Simon 500.
6. Uo. 502. *Katona St.* VI. 1210.
7. MKL I. 9. Frangepán Oktl. II. 32.
8. *Fraknoi V.*: Simon 503.
9. *K. Eubel* II. 100.
10. *Fraknoi V.*: Simon 503. *Kollányi F.* 99.
11. *Fraknoi V.*: Simon 504.
12. *Kollányi F.* 99. 1465. április 26. DF 267165. 1467. június 1. Veszprém III. 187.
13. PRT VIII. 160-3, 527.
14. *Fraknoi V.*: Simon 505. *Kollányi F.* 99.
15. *K. Eubel* II. 187, 236.
16. *Fraknoi V.*: Simon 505.
17. MKL II. 238-244.

18. *K. Eubel* II. 187. *Fraknoi V.*: Simon 506.
 19. PRT VIII. 162.
 20. 1482. augusztus 26.: a pápa a Rómában elhunyt Trevisói Simon esztergomi olvasókanonokságát és fehérvári kanonikátusát Váradi Pál erdélyi prépostnak adományozza. *Veszprém* III. 282.

III. Győri káptalan

6. BAJORORSZÁGI GYÖRGY 1496-1498 kanonok

Adattár, Győr 6.

Sajnos közelebbi származáshely nem megállapítható. Neve egyedül a káptalan számadáskönyvében fordul elő: 1496. március vége előtt egyszerű kanonok, április 14-én már komáromi főesperes¹. Nyilván rokona vagy földije: Bajorországi János segíti javadalmához.

1. DF 279560. *Bedy V.* 331. tévesen Gergelynek nevezi, rossz az általa megadott évkör is.

7. BAJORORSZÁGI JÁNOS 1495 kanonok

Adattár, Győr 7.

Esetében szintén kérdéses marad a közelebbi származáshely. 1469 első félévében iratkozik be a bécsi egyetem rajnai nemzetébe¹. Nem tudjuk, meddig tanul itt, ha még legalább 2-3 évig, a győri káptalan felé Pápai Miklós kanonok lehetett az összekötő kapocs, aki 1471-ben vagy 1472-ben járt Bécsbe².

1. Joh. Hentl de Bauaria. M UW II/1. 110.
 2. Pápai Miklós 1487-1519 között győri kanonok. Adattár, Győr 127. *Schrauf K.* IV. 116, 120.

8. LUTTENBERGI GERGELY 1495-1496 kanonok

Adattár, Győr 80.

Luttenberg stájerországi helység Radkersburg melletti¹. Gergely 1478 első félévében iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Nem tudni, hogyan jutott javadalmához, talán Tűri Gergely kanonok ajánlotta be, aki együtt járt vele a bécsi egyetemre³. 1496 után a számadáskönyv többet nem említi⁴.

1. *H. Oesterley* 417. Innen vette nemesi előnevét a Schweinbeck stájer család is, mely Lothombergi Swampek néven a magyar történelemben is szerepelt a XV. század második felében. *Werner Mór*: Családtörténeti kalászat II. Turul, 1913. 107-8.
 2. Greg. Borink ex Luetenberg. M UW II/1. 161.
 3. Tűri Gergely győri kanonok (1491-1509). Adattár, Győr 170. 1473-1481-ig járt a bécsi egyetemre. *Schrauf K.* IV. 45, 77, 120.
 4. *Bedy V.* 331. szerint 1495-1508-ig kanonok, ezen belül 1502-1508-ig székesegyházi főesperes. Valóban volt egy Gergely nevű székesegyházi főesperes 1502-1510-ig, arra azonban nincs adat, hogy azonos lenne Luttenbergivel. Az 1496 és 1502 közti űr ezt különben is erősen megkérdőjelezi. Adattár, Győr 31.

9. ÖTTINGI JÁNOS

1449-1463 kanonok

Az Adattárban nem szerepel.

Ötting bajorországi helység a salzburgi egyházmegyében Passautól délnyugati irányban¹. 1429 és 1447 között 12 innen való János nevű személy is iratkozott be a bécsi egyetem rajnai nemzetébe, egyikük valószínűleg azonos a mi személyünkkel². Győri kanonokként először 1449-ben tűnik fel, ekkor már magister artium és decretorum baccalaureus címmel, kanonikátusa mellett ő a győri vikárius is³. 1450-ben soproni főesperes⁴. 1452-ben Regensburgi Vogel György préposttal együtt iratkozik be a bolognai egyetemre⁵, minden bizonnyal a prépost mint honfitársa, talán régi ismerőse, bécsi egyetemi társa szerezte meg számára a győri kanonikátust. 1456-tól eme javadalma megtartásával soproni plébános lesz, sőt egy soproni oltaírigazgatóságot is kap⁶. Utolsó említése 1463-ból van⁷, aztán nyoma vész.

1. *H. Oesterley* 497.
2. MUW I/1. 166 (2), 181, 190, 210, 213, 216, 222, 245, 253, 256. De valószínűbb Joh. Gundersperger de Otting, aki 1431 első félévében, Regensburgi Vogel György későbbi préposttal együtt iratkozik be. MUW I/1. 174, 175.
3. 1449. május 29. DF 282549. Egyéb említései ebből az évből: július 3. DF 282550. november 3. DF 261598.
4. 1450. május 1. DF 261599. Így említi még egy 1455. október 17-én kelt oklevél is. DF 278093.
5. dom. Joh. de Otting archidiaconus Soproniensis, canonicus Jauriensis. *Veress E.*: Olasz 41.
6. 1456. április 21. *Házi I/4.* 82. Ilyen minőségben szerepel egy 1462. február 19-én kelt oklevélben is. *Házi J. I/5.* 36-9.
7. 1463. január 27. Ekkor csak: János doktor, soproni plébános. *Házi J. I/5.* 53.

10. REGENSBURGI VOGEL GYÖRGY

1447-1460 prépost

Adattár, Győr 135.

Regensburg Duna-parti német birodalmi város és püspöki székhely Bajorországban¹. György 1431-ben iratkozik be a bécsi egyetem rajnai nemzetébe². Prépostságára első említésünk 1447. október 9.³ Feltételezhető, hogy a Győrt egészen a radkersburgi fegyverszünetig elfoglalva tartó III. Frigyes közbenjárására kapta javadalmát⁴. 1452-ben már győri prépostként tanul a bolognai egyetemen⁵. Valószínűleg nem tartózkodik állandóan Győrben. 1460 után nyoma vész.⁶

1. *H. Oesterley* 553.
2. Georgius Vogler de Ratisbona. MUW I/1. 174.
3. Héderváry Okl. I. 256. Többi 1458 előtti említése: 1449: Hevenessi gyűjtemény (Egyetemi Könyvtár Kézirattára) XXII. 198. 1453: uo. 248. Sopron vm. II. 378. 1455: H. Okmt. II. 408. DF 278068-9, 278093-4. (Georgius Fogol de Ratispana).
4. Lásd a főszöveg 38. sz. jegyzetét. *Bedy V.* 323. 1445-től keltezi prépostságát, de ilyen évszámú adatra nem hivatkozik. Nála a közvetlenül ezt megelőző prépost Egved 1416-26-ig. *Bedy V.* 320. Az 1426 és 1445 közti időszakban senkit nem szerepeltet. A radkersburgi fegyverszünetet követően azonban egy 1447. június 24-én kelt okmányban Salánki Ágoston győri püspök mellett egy *Simon* nevű győri prépost is említve van, tehát ekkor még nem György volt a prépost. *Teleki József*: A Hunyadiak kora Magyarországon. I-XII. Pest 1852-1857. X. 207. Eredetije: DF 258238.
5. Georgius Vogel prepositus Jauriensis. 1452. január 6. *Veress, Olasz* 41.
6. *Bedy V.* 323. csak 1456-ig ismeri. Utolsó előfordulása: 1460. szeptember 17. *Zichy X.* 114. Utóda, László 1461. augusztus 28-án fordul elő először. Adattár, Győr 21.

11. SIENAI ZERGARDIS FÜLÖP

1510-1515 kanonok

Adattár, Győr 183.

Életpályáját ismertetem a főszoveg 60. oldalán.

12. SZILÉZIAI /GÖRLITZI/ GERGELY

1504-1526 kanonok

Adattár, Győr 158.

Görlitz (Drenow) lausitzi város Szilézia határán¹. Gergely talán azonos a krakkói egyetemre járt három innen való személy egyikével², vagy a lipcsei egyetemre járt ilyen nevű tanulóival³. Mindenesetre valamelyik egyetemen decretorum doctor fokozatot szerzett, mert ezt sokszor emlegetik neve mellett⁴. Igen sokszor tartózkodik a káptalan székhelyétől távol, ilyenkor a számadáskönyv bejegyzései szerint megfosztják jutalékától. 1519 elejétől 1524 végéig amellet, hogy megtartja győri kanonikátusát, az erdélyi püspök tasnádi vikáriusa és tasnádi plébános is⁵. 1526-ban a káptalan pénzt utal ki számára, mert nagy szegénységben van⁶. Utolsó említése a számadáskönyvben 1526. május 25., ezután nyoma vész. Sajnos nem tudtam megállapítani, hogyan szerezhette kanonikátusát.

1. *H. Oesterley* 220.

2. 1471: Mihály fia. 1478: Lőrinc fia. 1484: Miklós fia. ASUC I. 204, 233, 266.

3. 1472: Mihály fia. A meissenai nemzetben. Die Matrikel der Universität Leipzig. Hg. *Georg Erler*. I. Leipzig, 1895. 287.

4. Adattár, Győr 158.

5. Uo. Az egyik oklevél családi nevét is hozza: Greg. Pelch de Slesia. 1524. december 31. DL 82683. Itt említtem meg, hogy *Bedy V.* 337-8. teljesen félreértelmezi származását, mikor Gerliczy Gergely doktornak nevezvén megjegyzi: „Zselicségi néven is nevezik okmányaink.” Nyilván a de Slesia, Slesita alakokat értette teljesen félre.

6. „II. palmarum 1526 de commissione dominorum capitularium magistro Gregorio de Slesia ad supplicacionem ipsius capitulo porrectam, quia quottidianis victualibus idem carebat, dedimus florenos XX.” Számadáskönyv 695. old. DF 279560.

Megjegyzés:

DONATUS ARETIUS decretorum doctor, Hyppolit esztergomi érsek helynöke és általános ügyhallgatója az 1494. évből *törlendő a győri kanonokok névsorából*¹. Az ebben az évben többször is említett Donatus Aretinus de Marinellis ugyanis valóban decretorum doctor és esztergomi vikárius, azonban ferrarai kanonok!² Győri kanonokként egyetlen helyen szerepel csak, egy 1774-es átírásban, ami nyilván a Ferrarensis félreolvasása volt Jauriensis-re³. Valószínűleg a Bedy-nél idézett Pray is ezt az oklevél-másolatot másolta le⁴.

1. *Bedy V.* 329.

2. DL 88803. DF 228077, 238006, 249868.

3. DF 236341.

4. *Pray György* kéziratai. IX. 58. Egyetemi Könyvtár Kézirattára. IV. Pozsonyi káptalan

13. BALBUS JEROMOS

1515-1521 prépost

Adattár, Pozsony 3.

Velencében született, saját állítása szerint az ősi velencei Balbus nemesi család sarja, számtalan ellenfele viszont a szegény Accelli-család tagjának tartja¹. Egyetemi tanulmányait Rómában és Padovában végzi, majd 1485-től Párizsban tanul. 1489-től ugyanitt bölcsészeti tárgyakat tanít². 1493-ban a bécsi egyetemen tűnik fel, artium magister és utriusque juris doctor címmel az osztrák nemzet tagja³. 1494-ben ugyanitt római jogot tanít. 1496-ban tagja lesz a Sodalitas Danubiana társaságnak is⁴. Bécsből azonban távoznia kell összeférhetetlen természete miatt. 1498-ban Magyarországon jár, majd 1499-ben Prágába megy, ahol humanista társai, Jan Šlechta, Ulászló cseh titkára és Bohuslav Hasišteinsky z Lobkovic ajánlására az egyetemen bölcsészeti és jogi tárgyakat ad elő⁵. Hamarosan innen is távoznia kell, az 1500-as évek elején Magyarországon próbál szerencsét: 1510-ben Szatmári György titkáráként tűnik fel, tagja a köré gyülekezett humanista körnek, ő kezeli annak nagybányai jövedelmeit is⁶. Ezekben az években valamikor a királyi gyermekek, Lajos és Anna nevelője is volt, a királyi udvarba nyilván Szatmári kancellár ajánlotta be⁷. A király egyházi javadalmak juttatásával fejezi ki háláját: adataink szerint 1513-ban váci prépost⁸, 1515 előtt pedig egri örkanonok is⁹. 1515-ben kapja a pozsonyi prépostságot úgy, hogy egri örkanonokságát cseréli el az eddigi préposttal, Sánkfalvi Zele Miklóssal¹⁰. Prépostsága alatt csak elvétve tartózkodott Pozsonyban, mert a király a legkülönbébb diplomáciai feladatokkal bízta meg: 1515-ben Miksához ment II. Ulászló és Zsigmond lengyel király közös követeként, 1518-ban királyt képviselte Zsigmond és Bona Sforza esküvőjén, majd az augsburgi birodalmi gyűlésen kért segítséget a török ellen. 1519 elején Zsigmond véleményét puhította ki a Miksa halálát követő időszakot illetően, majd októberben részt vett Aachenben V. Károly császárrá koronázásán, hazafelé menet pedig Innsbruckban Ákosházi Sárkány Ambrus zalai ispánnal együtt procura házasságot köt Lajos király nevében az új császár nővérével, Máriával. Az 1521. évi wormsi birodalmi gyűlésen újra beszédet mond a török elleni segély érdekében – ismét eredménytelenül¹¹. Közben Angliában is jár, Dower-i keletellyel fennmarad egy Wolsey bíboroshoz írt levele¹². Közben valamikor a szolnoki főesperességet is megkapja, erre egy 1517-es adatunk van¹³. 1521 végén a török támadástól való félelmében¹⁴ Ausztriába költözik, pozsonyi prépostságát pedig Zelei Aczél Ferenc királyi titkárnak adja bérbe¹⁵. Ferdinánd szolgálatába áll, aki szintén diplomáciai feladatokkal bízta meg: 1522-ben Rómában jár, októberben pedig Ferdinánd követeként találkozik II. Lajossal Prágában. 1523-ban szolgálatait a gurki püspökséggel hálálják meg, március 23-án szentelik fel. 1523-ban újra Rómában tárgyal a török elleni szövetségről, 1524-ben pedig Velencében képviseli Ferdinándot. 1524 végén Rómába költözik, ahol négy évet tölt pápai prelátusként. 1526-ban lemond gurki püspökségéről. 1527-ben, a Sacco di Roma után helyzete bizonytalanná válik: szeretne Károly kegyeibe férkőzni, jelen van 1530-as bolognai koronázásán is, ennek érdekében írja a De coronatione című munkáját, célját azonban nem éri el: a pápa is, a császár is gyanús szemmel néz rá. 1530 végén Rómában tűnik fel, majd nyoma vész¹⁶. Egy adat szerint a velencei szegények kórházában hal meg¹⁷.

1. *Knauz N.*: Balbi 8. Ő ellenfelei rágalmának minősíti az Accelli családtól származást, *Ábel J.*: Humanisták 32, 39. viszont elfogadja. A Balbus családra egy adat: 1462-ben Balbi Domonkoszt a velencei Signoria követeként említik. *Dipl. Eml. I.* 167.
2. *Knauz N.*: Balbi 9. *Bónis Gy.* 320. *Wallaszky P.* 164.
3. *MUW II/1.* 228.
4. *Knauz N.*: Balbi 20. *Bónis Gy.* 320. *Ábel J.*: Humanisták 34.
5. *Knauz N.*: Balbi 85. *Ábel J.*: Humanisták 35.
6. *Fógel J.*: Ulászló 42. *Hermann Zs.* 226, 228-9.

7. *Fógel J.*: Ulászló 42. Idejövételének ideje bizonytalan, *Bónis Gy.* 320. *Knauz N.*: Balbi 88. nyomán 1508-ra teszi, *Hermann Zs.* 226-7. szerint korábbi, *Ábel J.*: Humanisták 57. alapján 1501 körül történt, viszont a nevelősködés nyilván csak későbbi, hisz 1508-ban Lajos még csak két éves volt.
8. *Veress E.*: Olasz 416-7.
9. *Leskó J.*: 165. Lásd. a 10. sz. jegyzetet is.
10. *Knauz N.*: Balbi 89-91. két forrás alapján vázolja fel a történeteket. Az egyik Oláh Miklós esztergomi érsek jelentése Ferdinánd királyhoz a korábbi pozsonyi prépostokról (eredetijének fényképe: DF 228274.), a másik Ujlaki Ferenc pozsonyi prépost visszaemlékezése, melyet egy pertörédék tartott fenn (szöveget közli: *Knauz N.*: Kéziratok 1866. 404-5.). Oláh Miklós szerint 1510 körül Sánkfalvi Zele Miklós volt a prépost, Bakóc Tamás esztergomi érsek káplánja. 1514 körül Szeremlyéni Ferenc erdélyi préposttal cserélte el javadalmát az érsek beleegyezésével. Miklós azonban „*cum intrare in Transilvaniam vellet, nescio, ob quam causam, non fuit ad preposituram ipsam admissus*”, hanem elindult visszafelé. Egerig jutott el, ahol akkor Balbus Jeromos volt az érkanonok, s mivel Miklós félt Pozsonyba visszatérni, a pozsonyi prépostságot elcserélte Balbussal annak egri érkanonokságáért. Mindehhez Tamás érsek is beleegyezését adta. A pertörédék hasonlót mond: Ujlaki szerint Balbus egri érkanonokságáért és váci prépostságáért cserélte el Miklós pozsonyi prépostságát. Egy harmadik, valójában másik esetről szóló forrás helyes értelmezése *Hermann Zs.*: 227-8. oldalakon található, korrigálva *Ábel J.*: Humanisták 59. állításait.11.
Knauz N.: Balbi 91-8. *Fógel J.*: Lajos 101-2.
12. Londoni okmt. 67-9.
13. 1517. október 24. DL 82485.
14. Legalábbis ezt állítja Oláh fenn említett visszaemlékezése.
15. *Knauz N.*: Balbi 348-9.
16. *Knauz N.*: Balbi 417-9, 481-7. *Hermann Zs.* 230-40.
17. *Fógel J.*: Lajos 101.

14. BRUCKI LECHNER FÜLÖP

1505-1526 kanonok

Adattár, Pozsony 52.¹

Fülöp valószínűleg az alsó-ausztriai Bruck an der Leitha, esetleg a stájerországi Bruck an der Mur városkából származott². 1478 első félévében iratkozott be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe³. Talán Hainburgi János ajánlására kapta pozsonyi javadalmát, miután Hainburg és Bruck an der Leitha közelsége miatt feltételezhető köztük személyes ismeretség. A káptalan székhelyén tartózkodik, mivel neve sűrűn előfordul a számadáskönyvben, 1512-ben pedig dékán is⁴. 1517-1520-ig a pozsonyi, falakon kívüli Szent Lőrinc-templom plébánosa is⁵.

1. Az adattárban neve helytelenül Prucki Lechner Fülöpként szerepel, mivel korábban a bécsi egyetem anyakönyv adatát nem ismerve azt feltételeztem, hogy a Moson megyei, Lajtán inneni Pruk faluból származott. *Csánki D.* III. 685.
2. *H. Oesterley* 94.
3. *Phil. Lehner ex Prukch.* MUW II/1. 161.
4. Lásd az Adattárban.
5. Uo.

15. ENNSI ULRİK

1460-1479 kanonok

Adattár, Pozsony 14.

Enns (Onasum) város a Duna jobb partján a passauai egyházmegyében, Felső-Ausztriában¹. Ulrik 1444-ben iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Talán Schomberg György

prépost segítette javadalmához, aki 3 évvel korábban iratkozott be a bécsi egyetemre, és Ennsi tanulmányainak megkezdésekor még valószínűleg oda járt. Egy adat szerint 1472-ben ő volt a pozsonyi helynök is³.

1. *H. Oesterley* 163.
2. *Ulricus Mercatoris de Anoso. MUW I/1. 137.*
3. *Károlyi Okt. II. 427-8.*

16. GARSI GREIMEL JÁNOS

1481-1490 kanonok

Adattár, Pozsony 17.

Gars alsó-ausztriai város Bécstől északnyugatra a passauai egyházmegyében¹. 1468-ban iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Knauz szerint 1479-ben Mátyás nevezi ki pozsonyi kanonoknak, Schomberg prépost azonban tiltakozott azon a címen, hogy a kegyúri jogot a király korábban neki adományozta. Mátyás erre 1479. május 18-án kelt oklevelében érvénytelenítette a kinevezést³. A káptalani kiküldöttek között azonban 1481-től rendszeresen előfordul neve, tehát mégis megtarthatta, illetve visszakapta kanonikátusát. Adatunk nincs rá, de nem elképzelhetetlen, hogy ő is a pozsonyi egyetemen való tanítás fejében kapta javadalmát.

1. *H. Oesterley* 201.
2. *Joh. Pistoris de Gars. MUW I/1. 100.*
3. *Zumber* 846.

17. GDANSKI STRUMER BERTALAN

1454-1464 órkanonok

Adattár, Pozsony 18.

A Visztula torkolatánál fekvő városból jövő Bertalan születési, származási adatai ismeretlenek. A bécsi egyetemen 1441 első félévében tűnik fel, a szász nemzet tagjaként iratkozik be¹. Pozsonyi órkanonok még Schomberg György prépostsága előtt lesz, első említése 1454-es². Talán az akkori prépost, Privigyei Mihály kiterjedt nyugati kapcsolatainak köszönheti pozsonyi javadalmát³.

1. *Barth. Stormer de Gdanczk. MUW. I/1. 223.*
2. *Barth. Sturmer custos. 1454. április 3. DF 228242. Egyéb 1458 előtti előfordulásai: Barth. custos. 1455. június 1. DF 225835. Barth. de Gdancz custos. 1455. június 24. DF 228222.*
3. Lásd a főszöveg 10. oldalát és az 58. sz. jegyzetet.

18. HALLI JÁNOS

1524-1526 kanonok

Adattár, Pozsony 21.

Hall nevű helység számtalan van a német nyelvterületen, hazánkhoz viszonylag még az Ennstől délre található osztrák helység van legközelebb¹. János 1522-ben iratkozott be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Talán a viszonylag közletről származó Lembachi Kolparczer Farkas órkanonok ajánlotta be a kegyúri jogot ekkor gyakorló esztergomi érseknek, akinek korábbi jó kapcsolatai voltak a prímási udvar felé³. 1547-1554-ig a győri káptalan száma-

dáskönyveiben szerepel mint mosoni főesperes és győri kanonok. Soha nem tartózkodott Győrött, ezért kanonoki jövedelmének csak felét kapta kézhez. Pozsonyban élt, ahol ekkor érseki helynök volt⁴. 1543-1549-ig vannak adataink arra nézve, hogy pozsonyi őrkanonok volt⁵.

1. *H. Oesterley* 250.
2. Joh. Schinnagel ex Hal. MUW III/1. 26.
3. Lásd Lembachinál.
4. *Bedy V.* 369.
5. 1543. május 16. Protocollum capituli Poseniensis No. 4. 107. old. DF 287760. 1549. július 24. Hátlapi feljegyzés. DF 228242.

19. HAINBURGI JÁNOS

1500-1504 kanonok

Adattár, Pozsony 22.¹

Hainburg osztrák határvár Dévénnyel átellenben². 1490-ben iratkozott be egy ilyen nevű személy a bécsi egyetem osztrák nemzetébe³. Javadalomszerzésénél talán Laai Rorbeck Pongrác volt közbenjárója, aki viszonylag közlelől származott, az 1480-as években nagyhírű iskolamester volt Budán, ekkor pedig pozsonyi kanonok és a Szent Márton-egyház plébánosa⁴.

1. Az Adattár helytelenül Hamburgi Jánosként szerepelteti, minthogy az oklevelekben nem kerül pont az i betűre. Egyértelművé a nevet az egyetemi anyakönyv bejegyzése tette (3. sz. jegyzet).
2. *H. Oesterley* 248. Emellett még két ilyen nevű helységet hoz (Bajorországban és Karintiában).
3. Joh. Piscatoris de Haynburgo. MUW II/1. 212.
4. Lásd Laai Rohrbeck Pongrácnál.

20. HAUSLEITENI PRECHTEL FARKAS

1479-1480 kanonok

Adattár, Pozsony 23.

Hausleiten osztrák helység Bécstől északnyugatra¹. Farkas 1459-ben iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². A pozsonyi káptalanban 1479-ben tűnik fel: Gábor bíboros, pápai követ, egri püspök levelével jön, mely felszólítja a káptalant, hogy fogadja tagjává Farkast, a király udvari papját, akit Mátyás nevezett ki pozsonyi kanonokká. Mivel pápai követ oklevélét mutatta fel, a kanonokok hosszasan tanácskoztak befogadását illetően, nehogy megsértsék a bullások ellen hozott törvényeket. Végül befogadták, mivel a pápai követ oklevele csak megerősítette Mátyás kinevezését, de még így is közjegyzői oklevélben kellett magára vállalnia a felelősséget minden, a beiktatásból utóbb esetleg származó bajért³. Knauz szerint Mátyás utólag az ő kinevezését is érvénytelenítí⁴, de ha így is történt, a prépost mint kegyúr adományából mégis visszakapta a kanonikátust, mivel erre 1480-ban is vannak adatok⁵.

1. *H. Oesterley* 163.
2. Wolfgang Prechtel de Hausleyten. MUW II/1. 61.3.
Az ügyet részletesen ismerteti *Knauz Nándor*: A bullások. Magyar Sion, 1863. 411-431., a 425-430. oldalakon, az ő nyomán pedig *Mályusz E.* 121-2. is. A pápai követ kinevező oklevélét is magában foglaló közjegyzői oklevél fényképmásolata: DF 228116. A pápai követ oklevele nélkül közli a szöveget *Knauz N.* idézett cikkében, a pápai követ oklevélét pedig ugyanő (névtelenül): Kanonoki beiktatás. Magyar Sion, 1864. 398-9.
4. *Zumber* 846.

5. Lásd az Adattárat. *Ábel J.* 33. szerint esetleg mint doctor a pozsonyi egyetemen tanított, mert 1472-ben (!) megvendégeli őt a káptalan, mint quondam ordinarius professort. A 75. oldalon *Rimely C.* 257-8-ra hivatkozik, mely szerint a káptalan 1473-as számadásaiban szerepel visszamenőleg: „Item honoratus est dominus doctor magister Wolfgangus quondam ordinarius professor, et expositi sunt pro piscibus V grossi minus X denarii.” Valójában a pozsonyi káptalan számadáskönyvének 22. oldalán, az 1474-es évnél a következő bejegyzés található: „Item ad honorandum dominum doctorem magistrum Wolfgangum quondam ordinarium *exposui* pro piscibus V solidos minus X denarios in presencia domini plebani Sancti Martini et domini licenciati.” DF 281414. Szó sincs tehát arról, hogy az illető Farkas az egyetem tanára lett volna, de ha az is volt, nincs alapja a Hausleiteni Prechtel Farkassal való azonosításnak.

21. HÜTTENDORFI POPP MIKLÓS

1472-1476 kanonok

Adattár, Pozsony 25.

Hüttendorf alsó-ausztriai helység a passauai egyházmegyében Bécsből északkeletre¹. Miklós egyetemjárására nincs adatunk, valószínűleg földije, Hüttendorfi Schrickler Miklós támogatásával kapta pozsonyi javadalmát². 1479. április 2. előtt hal meg³.

1. *H. Oesterley* 263.
2. *Császár M.* 48, 61-2. a két személyt egynek veszi, amit indokolna a helységnév és keresztnév azonossága, azonban adataim mégis két különböző személy létét feltételezik. Popp 1472. április 2. előtt már halott (lásd a köv. jegyzetet), Schrickert viszont még négyszer említik ezután. Adattár, Pozsony 26. A káptalan számadáskönyvében Schrickert mindig Nic. licenciatus, Nic. de Hyttndorff lic. teol.-ként, Popp pedig Nic. Popp-ként szerepel az 1472 és 1474 közti időszakban. 1473. július 29-én, egy dékáni számadás tanúiként több kanonokot felsorolnak, köztük dominus licenciatus magister Nicolaus-t, és kettővel később dominus Nicolaus Poppot is. DF 281414.
3. Hausleiteni Prechtel Farkas kinevező oklevelében szerepel: „*post mortem* honorabilis quondam Nicolai Popp de Hyttndorff...”. DF 228116.

22. HÜTTENDORFI SCHRICKER MIKLÓS

1472-1480 kanonok

Adattár, Pozsony 26.

1437 első félévében iratkozik be a bécsi egyetemre¹. 1442-ben szerzi magister artium címét, 1456-ban és 1460-ban a bölcsészkar dékánja, 1467-ben licenciatus theologiae. A görög nyelvben is igen jártas². Egyesek tudni vélik, hogy már 1459-ben pozsonyi kanonok³. Az 1470-es évekből két adatunk is van arra, hogy a pozsonyi egyetemen tanít: 1470-ben Murer István mester által arra kéri a bécsi bölcsészkart, kölcsönözzön ki pozsonyi egyetemi előadásaira egy könyvet⁴, 1473-ban pedig mint a pozsonyi egyetem tanára két forintért visszavásárolja a káptalani könyvtár egy misekönyvét, miután a magát megnevezni nem kívánó eladó megtudta (?), hogy a könyvet azelőtt húsz évvel ellopták a könyvtárból⁵. Valószínűleg Miklós volt az egyetem és a káptalan közös könyvtárának őre is. Kanonokságára első hiteles adatom 1472-ből van, ez körülbelül meg is felel annak, hogy Mátyás illetve Schomberg prépost, az egyetem alkancellárja az idehívott tanárokat pozsonyi káptalani javadalommal fizeti. 1479-80-ban ő a káptalani vikárius is⁶. Minden bizonnyal helyben tartózkodik.

1. Nic. Schrickher de Hittendorf. MUW I/1. 196. Egyébként a család több tagja is végez később egyetemet: Johannes Schrickler de Hietendorf 1446. második félévében, Michael Schrickler de Hittendorf 1475. második félévében iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe. MUW I/1. 250. II/1. 151.

2. *Ábel J. 33.*
3. *Császár M. 61. Orvay T. III. 259. Ók Rimely C. 257-re* hivatkoznak, azonban eme munkáról számtalanszor bebizonyosodott, hogy adatai és következtetései teljesen hibásak (elég csak Knauz híres vitacikkére utalnom; lásd: *Zumbur*), ezért eme állítását is igen kételkedve fogadom.
4. *Ábel J. 33. Császár M. 61, 116.*
5. *Császár M. 61, 77, 119.*
6. DF 240638, 240642.

23. KRAJNAI JAKAB

1526 kanonok

Adattár, Pozsony 33.¹

Közelebbi származáshelye adatok hiányában sajnos nem megállapítható. A bécsi egyetem osztrák nemzetébe 1492-ben iratkozott be². 1519-20-ban, Balbus prépost diplomáciai útjainak idején ő a pozsonyi vikárius³. Nyilván eme ténykedésének köszönhető, hogy Szalkai László esztergomi érsek 1526-ban a pozsonyi káptalanban először megüresedő stallumot adományozza neki⁴. Ez valószínűleg be is következett, bár adatunk nincs rá.

1. Az Adattár 1519-20-ra hozott adatai hibásak, mert ekkor még nem kanonok.
2. Jac. Prettner de Carniola. MUV II/1. 225.
3. Lásd a főszöveg 50. sz. jegyzetét.
4. Lásd a főszöveg 51. sz. jegyzetét.

24. KREMSI GREIFFENSTEIN GYÖRGY

1476-1490 kanonok

Adattár, Pozsony 34.

Krems alsó-ausztriai város a Duna bal partján a passai egyházmegyében¹. György 1454-ben iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Nem tudjuk, szerzett-e fokozatot, ha igen, talán Schomberg prépost közvetítésével tanítani jött a pozsonyi egyetemre. Az oklevelekben sokszor szerepel káptalani kiküldöttként, 1479-ben dékán, 1483-4-ben pedig vikárius³, tehát minden bizonnyal Pozsonyban tartózkodik.

1. *H. Oesterley 361-2.*
2. Georgius Greiffenstein de Krembs. MUV II/1. 25.
3. Lásd az Adattárban.

25. LAAI ROHRBECK PONGRÁC

1487-1513 kanonok

Adattár, Pozsony 35.

Laa alsó-ausztriai város Bécstől északra a határ mellett, a passai egyházmegyében¹. A bécsi egyetem osztrák nemzetébe Pongrác 1470-ben iratkozott be², magister artium fokozatot szerzett³. 1480-ban Budán tűnik fel a budavári Boldogasszony-iskola rektoraként⁴. Igen művelt férfiú volt, nyilván szenvedélyes könyvgyűjtő, mert 1480-ban már megvolt neki az 1474-ben megjelent, és akkor még tudományos könyvjúdonaságnak számító Regiomontanus-féle kalendárium⁵. Levelezett többek között a bécsi egyetem rektorával, Briccius Cilliensis-szel is. Briccius 1481-ben azt írja Pongrác budai ludi magisternek és organistának, hogy köszöni tudósítását a néhai Erfordi János mester végrendeletéről, 1483-ban pedig, mikor Mátyás Bécs ostromára készül, kéri, hogy járjon közbe nála a bécsi egyetem érdekében⁶. 1487-ben pozsonyi kano-nokként tűnik fel, melynek elnyerését minden bizonnyal Budán szerzett ismeretségeinek,

valószínűleg a király kegyének köszönheti. Kanonoksága mellett 1494-99-ig a pozsonyi Szent Lőrinc-templom, majd 1501-től (talán már előbb is) a káptalani Szent Márton-templom plébánosa⁷. A számadáskönyv sűrű bejegyzései szerint a káptalan székhelyén tartózkodott. Utoljára 1513-ban fordul elő, majd nyoma vész.

1. *H. Oesterley* 372.
2. MUW II/1. 116.
3. Egy 1481-ben kelt levél címzésében: „humanissimo viro liberalium arcium professori, fundatissimo magistro Pangraccio Rorbeck ludi magistro benemerito...” *Békefi R.* 501.
4. *Mészáros I.* 192.
5. Uo.
6. *Knauz N.*: Buda 69-71.
7. Pozsonyi kanonokként első előfordulása: 1487. november 9. DF 225595. A Szent-Lőrinc egyház plébánosaként: 1494. április 27. Pozsony város lt. Protocolum testamentorum I. 240a. DF 277056. A Szent Márton-egyház plébánosaként: 1501. április 21. uo. 275a.

26. LEMBACHI KOLPARCZER FARKAS

1514-1526 órkanonok

Adattár, Pozsony 36.

Lembach felső-ausztriai, Lengbach pedig alsó-ausztriai helység, mindkettő a passauai egyházmegyében¹. Farkas e két hely valamelyikéből származik. 1460-ban iratkozott be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Ezután jónéhány évig semmi adat nincs róla. Amikor 1514-ben először fordul elő pozsonyi órkanonokként, Bakóc Tamás esztergomi érsek környezetében van: április 4-én tanúként szerepel a béli apát investitúrájánál³, április 13-án pedig az érsek levélben tudatja a pozsonyi káptalannal, hogy Lembachi órkanonokot ne fosszák meg kanonoki részétől, mert ugyan székhelyétől távol van, de őt fogja Rómába kísérni⁴. Valahogyan tehát Bakóc kíséretébe került, aki a királytól ráruházott kegyúri jog révén jutalmazhatta meg kísérdőjét a pozsonyi javadalommal. A számadáskönyv bejegyzései és a hiteleshelyi kiadványok alapján 1515 második felétől már biztosan Pozsonyban tartózkodik: sokszor káptalani kiküldött, tanú, 1522-ben pedig dékán is⁵.

1. *H. Oesterley* 388.
2. Wolfgangus de Lempach. MUW II/1. 68.
3. PRT VII. 555-6.
4. DF 228107.
5. Lásd az Adattárban.

27. LENGENFELDI ZSIGMOND

1473-1474 kanonok

Adattár, Pozsony 37.

Lengenfeld alsó-ausztriai helység Kremstől északra a passauai egyházmegyében¹. Zsigmond 1436-ban iratkozott be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Később a pozsonyi egyetemen is tanul, ahol 1473-ban baccalaureus theologiae címet is szerzett³. A pozsonyi káptalanban két éven át vannak adataink jelenlétére, 1474-ben dékán is⁴, tehát biztosan ott tartózkodik. Tudományos fokozata alapján joggal feltételezhető, hogy fokozata megszerzése után, de talán már előtte is tanított a pozsonyi egyetemen, és kanonikátusát is ennek fizetségéül kapta⁵. Miután az egyetemi anyakönyv bejegyzése szerint 1499-ig élt⁶, elképzelhető, hogy azonos az 1497-ben előforduló Zsigmond pozsonyi kanonokkal⁷. Ez esetben elég nehezen kitölthető az 1474 és 1497 közti űr, lehet, hogy ekkor nincs Pozsonyban. A közügyektől való kimaradása

(vagyis hogy nincs adat dékánságára, káptalani kiküldötti megbízásra) azonban magyarázható esetleg az egyetemi tanfásból adódó elfoglaltsággal vagy magas életkorával is: előbbi adataink tükrében ugyanis legkésőbb 1420 körül született⁸, ebben az esetben pedig 1474-ben kb. 55, halálakor pedig majdnem nyolcvan éves.

1. *H. Oesterley* 388.
2. Sig. Obrecht de Lengueld. MUW I/1. 192.
3. 1474-ben magister Sig. Obrecht de Lengenueld in theologia bacc. a pozsonyi egyetemnek ad egy kódexbejegyzés szerint egy könyvet, az avatásáért járó 3 forintos taksa fejében. *Csaba Csapodi*: Ein erhalten gebliebenes Buch der „Academia Istropolitana”. Armarium. Studia ex historia scripturae, librorum et ephemeridum. Szerk. *Piroska Dezsényi Szemző, László Mezey*. Bp. 1976. 45-46. A bejegyzés nem említi Zsigmond pozsonyi kanonikátusát. Miután a káptalani számadáskönyv már 1473-ban baccalaureus címmel említi, erre az évre tettem fokozatának elnyerését. DF 281414.
4. DF 281414.
5. Egyetemi tanárságát feltételezi *Császár M.* 49. is. Zsigmond tanfhatott már baccalaureus theologiae fokozata elnyerése előtt is, erre magister artium címe felhatalmazta, ez bevett gyakorlat volt az egyetemeken. *Tonk Sándor*: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. Bukarest, 1979. 99.
6. „vixit anno 1499” – lásd a 2. sz. jegyzetet.
7. Adattár, Pozsony 83.
8. Az 1436-os beiratkozási évet vettem figyelembe, és azt, hogy a beiratkozottak átlagéletkora 14 évnél nem nagyon volt alacsonyabb. *Tonk S.*: i.m. 98.

28. NEUKIRCHENI FARKAS

1520-1526 kanonok

Adattár, Pozsony 42.

Az oklevelekben Wolfgangus de Nova Civitate néven szerepel. Miután a német nyelvterületen számtalan Neukirchen nevű helység van, Ausztriában is négy¹, más támpontunk pedig nincs Farkas azonosításához², sajnos semmi közelebbit nem tudtam megállapítani róla. Mindenesetre Pozsonyban tartózkodik, mert sűrűn szerepel küldöttként, és neve sokszor fordul elő a káptalani számadáskönyvben is.

1. *H. Oesterley* 479.
2. Nem valószínű, hogy ő lenne az a Wolfg. Plaichner de Newkirchen, aki 1474-ben iratkozik be a bécsi egyetemre, mert az időpont túl korainak tűnik. MUW II/1. 144.

29. POROSZORSZÁGI GÁSPÁR

1448-1460 kanonok

Adattár, Pozsony 45.

Sajnos származási helye közelebről meghatározhatatlan. Valamilyen egyetemre járt, mert 1452-ben mint pozsonyi kanonokot magister artium-ként említik¹. Valószínűleg az akkori prépost, Privigey Mihály kiterjedt nyugati kapcsolatainak köszönheti javadalmát², de semmi közelebbit nem tudunk róla.

1. DF 228235. Nem valószínű, hogy azonos a bécsi egyetem szász nemzetébe 1453-ban beiratkozott Kulmsee-i Gáspárral, mert akkor neve mellett feltüntették volna már meglévő egyetemi fokozatát és pozsonyi kanonikátusát is. MUW II/1. 21. Nyilván nem azonos Caspar Rauen de Prutzia-val sem, aki 1447-ben iratkozott be a rostocki egyetemre, mert 1448-ban már Pozsonyban van. Die Matrikel der Universität Rostock. Hg. *Adolf Hofmeister*. I-VIII. Rostock-Schwerin, 1899-1922. I. 81.b. Egyéb 1458 előtti előfordulása: 1448. június 29. DF 239994, 248488.
2. Lásd a főszoveg 62. oldalát és az 58. sz. jegyzetet.

30. PULKAUI JÁNOS

1464-1474 kanonok

Adattár, Pozsony 53.

Pulkau alsó-ausztriai helység Bécstől északnyugatra a passai egyházmegyében¹. 1451-ben és 1453-ban is beiratkozott egy-egy innen való János a bécsi egyetemre², az egyik talán azonos a mi személyünkkel. Javadalomszerzése is kérdéses, talán valamelyik földije: Schomberg prépost, Ennsi Ulrik vagy Weitrai Han János lehetett támogatója. 1470-1-ben Schomberg György prépostot helyettesíti mint vikárius³. Minden bizonnyal végig Pozsonyban tartózkodik.

1. *H. Oesterley* 538-9.
2. Joh. Mercher de Pulka. MUW II/1. 2. Joh. Scheuhenpflug de Pulka. uo. 18.
3. Joh. de Pulka canonicus ecclesie Posoniensis, necnon... Georgii officialis, dicte ecclesie Posoniensis locumtenens. 1470. február 7. és március 26. Pozsony DF 251927. DL 88494. Az utóbbiban említi, hogy hivatalbeli előde Váli János volt. Hanns von Pulka vicarius. 1470. május 13. Pozsony város lt. Protocollum Testamentorum I. 166a. DF 277056. Joh. de Pulka canonicus et vicarius in spiritualibus ecclesie Posoniensis. 1471. február 5. DF 266520.

31. REGENSBURGI ERASMUS

1473-1482 kanonok

Adattár, Pozsony 54.

Regensburg birodalmi város és püspöki székhely Bajorországban¹. Erasmus bécsi egyetemjárására nincs adatom, de valamely egyetemnek biztosan hallgatója volt, még hozzá hosszabb ideig, mert sok oklevél a doctor címmel emlegeti². Valószínű, hogy Schomberg prépost és egyetemi alkancellár hívására jött Pozsonyba, hogy az egyetemen tanítson, kanonikátusát pedig fizetség gyanánt kapta³. Az 1473-as évben dékán is volt, az oklevelekben többször szerepel káptalani kiküldöttként, ami egyértelműen mutatja, hogy Pozsonyban tartózkodott.

1. *H. Oesterley* 553.
2. Lásd az Adattárat. *Rimely C.* 257. doctor theologiae-nek mondja, ezt átveszi *Császár M.* 48. is, én ezt az információt Rimely megbízhatatlansága miatt nem veszem biztosra. A baseli, heidelbergi, rostocki, tübingeni egyetemek anyakönyveiben sem sikerült Erasmus nyomára bukkannom.
3. Ezt feltételezi *Császár M.* 48. is.

32. SCHELBINGER GÁSPÁR

1523 kanonok

Adattár, Pozsony 59.

Egyetlen adatom van rá: Szatmári György esztergomi érsek pozsonyi kanonikátust adományoz kegyúri joga folytán Schelbinger Gáspár passai egyházmegyes klerikusnak¹. Gáspár tehát valószínűleg osztrák, mivel ezen egyházmegye területének majdnem egésze Ausztriára esik. Szülőhelye azonban nem derül ki, s miután a bécsi egyetemi anyakönyvben sem találtam, sajnos semmi közelebbit nem tudtam róla megállapítani.

1. 1523. május 18. DF 228273.

33. SCHOMBERG GYÖRGY

1455-1486 prépost

Adattár, Pozsony 60.

Ausztria valamelyik Schönberg nevű helységében született¹. 1446-ban iratkozott be a bécsi egyetemre². Pályájának alakulását 1462-ig a főszöveg 64–65. oldalán ismertetem.

Mátyás az 1460-as évek elejétől számtalan diplomáciai feladattal bízta meg: 1462-ben III. Frigyes császárhoz, 1468-ban Albert szász herceghez megy követségbe, 1464-ben és 1477-ben is közvetít Mátyás és III. Frigyes közt a tárgyalásokon³. Külhonban hol Frigyeset, hol Mátyást képviseli: 1466-ban Rómában Frigyes követeként jár, ekkor II. Pál pápa feljogosítja, hogy három javadalmat egyszerre birtokoljon⁴. 1468-ban ismét Rómában jár, akkor a magyar király követeként, feladata valószínűleg a cseh hadjárat bejelentése. Visszafelé Firenzén át visz útja, ahonnan a Signoria levelét viszi Mátyásnak⁵. 1479-ben ismét Mátyást képviseli Velencében⁶. Hogy a diplomáciai tevékenység mennyire nem csak fényes követjárásokat és sikeres közvetítéseket jelent, arra kitűnő példa Schomberg 1463-as szerepe a III. Frigyes császár és öccse, a Bécszet elfoglalva tartó VI. Albrecht főherceg közti viszály megszüntetésére tett kísérletben. Mint Frigyes császár titkos megbízottja, 1462 végétől többször is Eécsben járt, ahol Holzer polgármestert rávette, hogy puccsal nyissák meg a város kapuit a császár előtt. Mindezt egy 6000 forintos összeg átadásával is nyomatékosította. A puccs április 8-ról 9-re virradóan történt. Holzer összehívatta a tanácsot, a megbízhatatlan elemeket bezáratta, majd 400 császári lovas beengedett a városba. Albrecht azonban leverte a puccskísérletet, melynek szervezői elmenekültek. Schomberg egy ideig a városban bújkált, majd április 25-én női ruhába öltözve próbált elmenekülni, de felismerték és elfogták. Fél évig börtönben ült, többször is megkínózták, végül november 18-án szabadult⁷. Diplomáciai teendői mellett másik nagy feladata a pozsonyi egyetem tényleges vezetése. 1467. június 30-án, közvetlenül az egyetem megnyitása előtt ő vezeti a tanári kart a bécsi bemutatkozásra, ami valószínűsíti, hogy kezdettől fogva ő az egyetem alkancellárja⁸. Eme feladatkörrel Vitéz János hivatalosan 1469. április 26-án bízta meg, átadván neki az egyetem tagjai feletti bíraskodás jogát. Őt és utódait érseki helynökké nevezi ki a Morva-Duna-Vág által határolt területre és a Csalóköznek eddig a pozsonyi főesperességhez tartozó részére nézve, és felhatalmazza, hogy felügyeljen az istentiszteleti rendre, a papság erkölcsére, valamint peres ügyekben bíraskodásra⁹. Tekintélyét növeli, hogy II. Pál pápa kiváltságképpen engedélyezi neki és utódainak az infula, pásztorbot és gyűrű viselését, valamint egyházkerületében ünnepélyes áldás osztását¹⁰. Értékes könyvtárat gyűjt, amiről 1472-ben a pápai követ is megemlékezik. 1461-ben a káptalani könyvtár egyik egyházi jogi kötetét használta a benne található bejegyzés szerint, egy másikat szintén forgatott az egyetemen és azon kívül is, amint annak bejegyzése mondja¹¹. Mint alkancellár továbbra is jó viszonyt tart fenn a bécsi egyetemmel. Ő jár közben a Bécszet elfoglaló Mátyásnál is annak érdekében, hogy folyósítsa ezután a bécsi egyetem tanárainak fizetését, melyet eddig az osztrák herceg folyósított a kincstárból. A teológiai kar meg is köszönte közbenjárását¹². A káptalannal való kapcsolata azonban nem felhőtlen. 1484-ben Mátyás szólítja fel, hogy egy nemrég meghalt kanonok házába ne ültessen be egy másikat, hisz ez a statutumok értelmében a káptalan joga¹³. 1485 februárjában Raguzai Kristóf modrusi püspök, királyi delegált bíró ítélkezik egy – nyilván régóta folyó – perben, melyben a kanonokok képviselői egy majdnem húsz tételes vádiratban mondják el a prépost visszaéléseit (káptalani jobbagyok jogtalan dolgoztatása, tőlük különböző adók jogtalan szedése, a káptalan kegyúri jogának semmibe vétele az oltárigazgatóságok adományozásánál, négy szavazat követelése a káptalani gyűléseken javadalmi alapján, stb.). Végül a per a kanonokok vereségével zárul, mert bezonyosodik (?), hogy a hét kanonok tulajdonképpen „conspiraverant contra eundem prepositum”, mert valójában nem a kanonokok felhatalmazásából voltak jelen, ezért Raguzai Kristóf őket örökre kizárta a káptalانبól, meghagyván, hogy tíz napon belül hagyják

el kanonoki házaikat¹⁴. Hogy a vádak nem voltak teljesen alaptalanok, azt az is mutatja, hogy eme kanonokaink később is előfordulnak az oklevelekben, tehát a per ezzel az ítélettel nem ért véget¹⁵. Ami Schomberg székhelyen tartózkodását illeti, elég hullámzó lehetett: diplomáciai akciói eltávolították, egyetemi tevékenysége viszont Pozsonyhoz kötötte. 1486. szeptember 30-án halt meg¹⁶.

1. Német nyelvterületen 14 Schoenberg és 2 Schoemberg helység van, ebből 3 Ausztriában. *H. Oesterley* 612-3. Schomberg sírfeliratából derül ki, hogy szülőföldje Ausztriában keresendő: Georgius. de. Schonberg. Australi. *Császár M.* 120-1.
2. Georius Peltel de Schomberg. *MUW* I/1. 246.
3. *MKL* I. 22, 236. *Császár M.* 39.
4. *Császár M.* 39. II. Pál adományára V. Sixtus hivatkozik 1474. május 9-én kelt megerősítő oklevelében. *Czaich Á.G.* 7.
5. *Fraknói V.:* Diplomáták 1898. 77.
6. *Császár M.* 39. Oltalomlevele: 1479. október 4. DF 228408.
7. *Richard Perger:* Wolfgang Holzer. Austieg und Fall eines Wiener Politikers im 15. Jahrhundert. Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien. Wien, 1985. 7-61. Az adatot *Kubinyi András*nak köszönöm. *Max Vancsa:* Geschichte Nieder- und Oberösterreichs. II. Wien, 1927. 410-414.
A megvesztegetésről (1000 Ft-os összeget említve) és a női ruhában történő szökési kísérletről tudósít *Ebendorfer* krónikája, Schomberg tetteinek indítékául azt hozza fel, hogy a birodalmi kancellárságot szeretne volna elnyerni. *Thomas Ebendorfer:* Chronica Austriae. Kiadja: *Alphons Lhotsky.* Berlin-Zürich, 1967. 577. (Monumenta Germaniae Historica, Scriptores, nova series 13.)
A megvesztegetést 6000 Ft-os összeggel említi: *Rerum Austriacarum historia.* Anonyme Chronik. 1454-1467. Kiadja: *Adrian Rauch.* Wien, 1794. 99-100.
A női ruhában való szökési kísérletről tudósít egy *Stephan Scheuch* által 1463. április 29-én *Albrecht brandenburgi* örgrófnak írt levél is. *Adolf Bachmann:* Urkunden und Aktenstücke zur österreichischen Geschichte in Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen 1440-1471. Wien, 1872. 266. sz. (*Fontes Rerum Austriacarum* II/42.)
A bécsi tanácsal folyó tárgyalásokról, majd a női ruhában való szökési kísérletről beszámol *Beheim* verses krónikája is. *Michael Beheim:* Buch von der Wiener 1462-1465. Kiadja: *Theodor Georg von Karajan.* Wien, 1843. 260-262.8.
Császár M. 104-5.
9. *Császár M.* 110-2. *Veress E.:* Olasz 41. *Bathján I.* III. 530.
10. *Érdújehelyi M.* 614. *Császár M.* 113-4.
11. *Császár M.* 44-5.
12. *Fraknói V.* 20.
13. 1484. március 4. DF 228738.
14. A pert részletesen ismerető oklevél: 1485. február 11. DF 228109. A fenti idézet a hátlapi feljegyzésből való. Az ítélet ünnepélyes kihirdetése: 1485. április 13. DF 228110.
15. *Körmenyi Mihály* még 1488-ig, *Privigyei Gébor* és *Pozsonyi Stab Farkas* 1498-ig, *Selmeci Mérton* és *Garsi Greimel János* pedig 1490-ig szerepel kanonokként az oklevelekben. Adattár, Pozsony 17, 31, 49, 51, 61, 79. Egyedül *Pozsonyi Gáspár*ra nincs nyom.
16. *Császár M.* 45, 120-1. Máig is fennmaradt, a pozsonyi Szent Márton-egyházban látható síremlékéről részletes elemzés: *Éber László:* Schomberg György síremléke. Magyarország műemlékei. Szerk. *Forster Gyula.* III. Bp. 1913. 105-116.

34. VILLACHI TOBRIACHER ULRİK

1518-1525 kanonok

Adattár, Pozsony 80.

Villach karintiai helység Klagenfurttól nyugatra¹. Ulrik 1496-ban iratkozik be a bécsi egyetem osztrák nemzetébe². Ezután sokáig nincs adat róla, majd 1513-ban Budán tűnik fel a budavári Nagyboldogasszony-iskola rektoraként: a híres bécsi humanista, *Joachim Vadianus* fr ekkor róla tudását magasztalva, és arról is megemlékezik, hogy *Gallus pugnans*

című művének megírására is Ulrik sarkallta³. Érdekes módon sorsa ettől kezdve majdnem teljesen azonos módon alakul egyik rektor-elődével, Laai Rohrbeck Pongrácéval: 1518-ban – nyilván ő is a király személyes kegye révén – pozsonyi kanonok lesz, majd emellett a Szent Lőrinc-templom plébánosa is⁴. Ortway szerint 1529-ig élvezte javadalmait⁵, aztán nyoma vész.

1. *H. Oesterley* 717.
2. *Vdalricus Toberslacher de Villaco*. MUW II/1. 246.
3. *Wallaszky P.* 163-4. *Ortway T.* II/4. 365. *Mészáros J.* 193.
4. A káptalan számadáskönyvében kanonokként először 1518. június 18-án, plébánosként pedig 1522. április 7-én szerepel. DF 281414.
5. *Ortway T.* II/4. 365.

35. WEIDENI RAUCH JÁNOS

1485-1486 kanonok

Az Adattárban nem szerepel.

Kanonokságára egy egyértelmű és egy kérdésesebbnek látszó adat van¹. Talán már 1483-ban is kanonok, nevét legalábbis tartalmazza egy Laai Rohrbeck Pongrác budai iskolamesternek írt levél². Ortway adata alapján Császár feltételezi, hogy Rauchot is Schomberg prépost hívta Pozsonyba, hogy az egyetemen tanítsón – az adat szerint teológiai és egyházi baccalaureátusa van! –, és kanonikátusát ennek fizetségéül kapta³. Származása Ortway adatának és a bécsi anyakönyv bejegyzéseinek egybevetésével állapítható meg⁴. Minden bizonnyal Pozsonyban tartózkodik.

1. Az egyértelmű adat: 1485. április 13-án Joh. Rauch pozsonyi kanonok tanúként szerepel Pozsonyban egy ítélet kihirdetésénél. DF 228110.
A kérdésesebb: 1486-ban Rauch János *regensburgi* egyházmegyes pap, artium magister, theologiae et decretorum baccalaureus, pozsonyi kanonok megkapja a pozsonyi Szent Márton-egyház Szent István és Szent Osvát királyok-oltárának igazgatóságát. *Ortway T.* III. 270. Ő egy kéziratban maradt, a városi levéltár őrzésében lévő munkára hivatkozik, melynek szerzője *Rakovszky István*, címe: *Diplomatarium Poseniense*. I-III. III. 465. Erről a kéziratról maga Ortway írja ezen kötete előszavának VI. oldalán: „Tekintve az oklevél-másolatok kivált paleográfiai fogatkozásait, jelen formájában nem is fog publikáltatni.” Reméljük, azért ez az adat hamis információkat nem hordoz.
2. *Briectius Ciliensis* levele, 1483. június 29. „... *transmitto per magistrum Johannem Rauch tue humanitati recognicionis de sororibus apud Sanctum Hieronimum...*”. *Knauz N.*: Buda 71.
3. *Császár M.* 49.
4. A bécsi egyetemre 1435 és 1456 között négy személy is beiratkozik ilyen névvel: egy Bécsből az osztrák nemzetbe, egy-egy Stuttgartból, Augsburgból és Weidenből a rajnai nemzetbe. Miután a mi személyünk *regensburgi* egyházmegyes, az első három kiesik. Weiden nevű helység négy volt, ebből az egyik bajorországi (helyesebben ekkor oberpfalzi), és a *regensburgi* egyházmegye területére esik. Így tehát János 1456 első félévében iratkozott be a bécsi egyetem rajnai nemzetébe. MUW I/1. 188, 195. II/1. 5, 41. *H. Oesterley* 742.

36. WEITRAI HAN JÁNOS

1462-1500 kanonok

Adattár, Pozsony 81.

Weitra alsó-ausztriai helység Ennstől északra a passzai egyházmegyében¹. A bécsi egyetem osztrák nemzetébe két innen származó János nevű személy is beiratkozott, az egyik talán azonos a miénkkel². A káptalanban 1462-ben tűnik fel, valószínűleg javadalomszerzésében Schomberg prépost segítette, aki korábban egyetemi társa lehetett³. 1470-től kanonoksága

mellett ő a Szent Márton-egyház plébánosa is⁴. Sokszor szerepel káptalani kiküldöttként, 1495-ben és 1496-ban dékán is, úgyhogy biztosan a káptalan székhelyén tartózkodik. Egy adat szerint 1500-ban hal meg⁵.

1. H. Oesterley 748.
2. Joh. Textoris de Weytra. 1446 második féltéve. MUW I/1. 250. Joh. Sartoris de Weytra. 1450 első féltéve. MUW I/1. 274.
3. Ha az első személlyel azonos, Schomberggel egy évfolyamba járt, ha a másodikkal, akkor négy évvel alatta. Lásd Schomberg Györgynél.
4. 1469. szeptember 5-én még csak kanonok. DF 225773. 1470. május 13-án már: „*meister Hanns Han die zeit pfarrer... S. Merten.*” Pozsony város lt. Protocollum Testamentorum I. 166a. DF 277056.
5. Knauz egy 1487-ből való Graduale ismertetésekor közli a benne található bejegyzést: „Hoc opus fecit fieri venerabilis magister Johannes Han de Wep alias de Ispar quondam canonicus et plebanus ecclesie Sancti Martini in Posonio anno Domini 1488, qui tandem vita functus est anno 1500 feria VI. post sancti Johannis ante portam Latinam, cuius anima Deo vivat.” A kódex Graduale 5. jelzet alatt a pozsonyi káptalan könyvtárában volt található. Knauz N.: Kéziratok 1866. 67-8. A helyzetet bonyolulttá az teszi, hogy a káptalannak 1462-1495 között van egy Vépi János nevű tagja is. Adattár, Pozsony 79. Mindkettőjükre igen sok említésünk van: Weitrait sokszor nevezik Joh. Han de Weytra-nak, de Joh. Han de Wep/Wepp/Weep soha nem fordul elő, hasonlóképpen Vépi János plébános sem. Feltételezésem szerint Knauz félreolvashatta a szöveget, amit elképzelhetővé tesz az, hogy az oklevelek egy részében Weitra a következőképpen van rövidítve: Wey^a. Ispar talán az osztrák Ispert helység Pöggstalltól nem messze, ami a kódex készítőjét inkább Weitrahoz, mint Véphez köti, annál is inkább, mert Vép közelében, de távolabb sincs ilyen nevű helység. H. Oesterley 323. Biztosat persze csak a bejegyzés helyszíni vizsgálata után mondhatunk. Mindenesetre az biztos, hogy Weitrai Han János plébános és kanonok 1498. május 15-én még élt. Pozsony város lt. Protocollum Testamentorum I. 266. DF 277056.

Megjegyzés:

Rimely említ a kanonokok között 1474-ben egy ANGELUS mester teológiai doktort¹. Miután szerinte a számadáskönyv egy bejegyzése arról tudósít, hogy a káptalan megvendéglelt egy bizonyos doctor Angelust, feltételezi róla, hogy a pozsonyi egyetemen is tanított². Eme feltételezés teljes alaptalanságára már Ábel is rámutatott, kizárva Angelust a tanárok névsorából³. Császár egy újabb adatra hivatkozik: Pozsony város telekkönyvében megnézte a volt egyetem épületére vonatkozó bejegyzéseket, és ott azt találta, hogy a telek 1473. január 5-én her Jörg von Stain (vagyis szerinte Schomberg prépost), 1478. március 13-án pedig her Angelus Rangon von Pern nevére lett írva⁴. Feltételezése szerint az épület Vitéz halála után lett a prépostra írva, majd később az egyik tanárra, így Angelus mégiscsak lehetett a pozsonyi egyetem tanára. Vagy a franciaországi Pernből, vagy a svájci Bernből jöhetett⁵, talán ő volt azon francia tanárok egyike, akiket más külföldi tanárok közt Vitéz Jánosnak Esztergomból a pozsonyi városi tanácshoz 1467. július 18-án írt levele említ⁶. Klaniczay Tibor azonban rámutatott, hogy teljesen helytelen Jörg von Steinnek, Mátyás boroszlói származású sziléziai diplomatájának és bizalmi emberének azonosítása Schomberg préposttal. Angelus Rangon von Pern pedig nem más, mint Angelo Rangone da Verona, a ferences Gabriele Rangone, vagyis Veronai Gábor egri püspök, majd bíboros, királyi kancellár öccse. Klaniczay szerint az egyetem 1477-ben már működik, királyi tulajdonban lévő épületein ugyanis nagy átalakítási munkálatok kezdődnek. A Vitéz János tulajdonát alkotó épületek az érsek halála után szintén Mátyás kezére kerültek, aki még az egyetem működésekor, 1473-ban Jörg von Steinnek adta, ezért anyakönyvezték az épületeket az ő nevére. 1478-ban, az egyetem működésének leállása után Mátyás a királyné mellett szolgálatot teljesítő Angelóra fratta⁷.

Klaniczay Angelóval azonosítja azt a doctor Angelust is, akinek kétszeri megvendégeléséről a 2. sz. jegyzet tesz említést. Szerinte a doctor szó elírás következménye, hisz Angelo nem végzett egyetemet. A hiba több helyen is becsúszhatott, hisz az adatot egy 18. századi Series canonicorum közli, mely a megvendégelt személyekre vonatkozó dolgokat egy már elveszett Liber rationumból vette⁸. A 2. jegyzetben idézett pozsonyi káptalani számadáskönyv azonban kétséget kizáróan doctor Angelusról beszél két helyen is, tehát itt nem Angelo Rangoneról van szó. Rimely megbízhatatlansága miatt azonban továbbra is erősen kérdéses marad: Angelus doktor valóban pozsonyi kanonok volt-e, doktorátusát tényleg teológiából tette-e, s hogy valóban tanított-e az egyetemen? Emiatt a pozsonyi kanonokok közt Angelust nem szerepeltetem.

1. Rimely C. 257-8.
2. Valóban a káptalani számadáskönyvben az 1474-es évnél szerepel egy bejegyzés, miszerint „*Item ad iussum dominorum honoratus est dominus doctor Angelus in vigilia vigilie Epiphanie pro vino XVI denariis, pro uno pane XXXVII denariis.*”, majd néhány sorral lejjebb egy újbóli megajándékozására vonatkozó tétel található. Káptalani számadáskönyv 22. oid. DF 281414. Ebből azonban még sem kanonoksága, sem teológiai doktorsága sem következik.
3. Abel J. 33.
4. Császár M. 62, 73, 130-2. A telekkönyv Pozsony város levéltárában található, fényképmásolata az Országos Levéltárban: DF 277813. A Császárnál említett 43-4. folio-számnak semmi nyomát nem találtam, az említett bejegyzés egy ceruzával ideiglenesen 128. lappal megjelölt fényképlapon van: In der Stat des ersten tayles CXXIa, CXXIb.
5. Ortvay T. II/2. 274. Császár M. 62.
6. Császár M. 105.
7. Klaniczay Tibor: Egyetem és politika a magyar középkorban. In: Uő.: Pallas magyar ivadéka. Bp. 1985. 67-76. 73.
8. Uo. 74. Adatait Rimely C. 257-8. is ebből a 18. századi kéziratból vette. Az „elveszett” liber rationum nem más, mint a pozsonyi káptalan eredeti számadáskönyve. DF 281414.

Rövidítésjegyzék és jelmagyarázat az 1. sz. táblához

B.	= Buda
bacc. decr.	= baccalaureus decretorum
bacc. teol.	= baccalaureus teologie
decr. dr.	= decretorum doctor
egyet.	= egyetemi
egyh.	= egyházi
ék	= érsek
érsek	= esztergomi érsek
F.	= Fehérvár
fesp	= főesperes
Gy.	= Győr
hhelyi	= hiteleshelyi
kir	= király, királyi
kk	= kanonok
kpp	= kisprépost
lic.j.r.	= licenciatus juris Romani
lic. teol.	= locenciatus teologiae
mag. art.	= magister artium
órkk	= órkanonok
P.	= Pozsony
pk	= püspök (ahol nincs a hely említve: győri püspök)
pléb	= plébános
pléb 1	= a pozsonyi Szent Lőrinc-egyház plébánosa
pléb 2	= a pozsonyi Szent Márton-egyház plébánosa
pp	= prépost
udv.	= udvari
u.j.dr.	= utriusque juris doctor
vál.	= választott
vik.	= vikárius
→	= továbblépés
+	= újabb javadalom szerzése a régi mellé

Szám	Név	Helyszin Javadalom Évszám	Nemzetiség	Egyetem	Fokozat	Kegyúr	Támogató
1.	Statilius János	B. pp 1525–1527	dalmata	–	–	kir	Beriszló – kir
2.	Beriszló Péter	F. pp 1507–1511	dalmata	–	–	kir	rokonok – Vára- di P. – Bakóc T. – kir
3.	Gilibert de Gozon	F. pp 1504–1505	francia	–	–	kir	királyné
4.	Rasman Vitus	F. őrkk 1492–1498	stájer	Bécs 1474	–	kir/pp	Miksa
5.	Trevisoi Simon	F. kk 1482	isztriai	Ferrara 1447	decr. dr. lic. j.r.	kir ?	J. Pannonius – Hunyadi J. – kir
6.	Bajorországi György	Gy. kk 1496–1498	bajor	–	–	kir/pk	itteni rokon (7.sz.)
7.	Bajorországi János	Gy. kk 1495	bajor	Bécs 1496	–	kir/pk	itteni kk
8.	Luttenbergi Gergely	Gy. kk 1495–1496	stájer	Bécs 1478	–	kir/pk	itteni kk
9.	Öttingi János	Gy. kk 1449–1463	bajor	Bécs ? Bologna 1452	bacc.decr.	kir/pk	itteni pp (földi- je)
10.	Regensburgi Vogel György	Gy. pp 1447–1460	bajor	Bécs 1431 Bologna 1452	–	kir/pk	III. Frigyes
11.	Sienak Zergardis Fülöp	Gy. kk 1510–1515	sienai	?	u.j.dr.	kir/pk	Gosztonyi győri pk
12.	Sziléziai (Görltzi) Gergely	Gy. kk 1504–1526	sziléziai	Krakkó ? v. Lipcse 1472	decr. dr.	kir/pk	?
13.	Balbus Jeromos	P. pp 1515–1521	velencei	Róma, Padova, Párizs	u.j.dr.	kir	Szatmári Gy. – kir
14.	Brucki Lechner Fülöp	P. kk 1505–1526	osztrák	Bécs 1478	–	érsek	itteni kk (földi- je)
15.	Ennsi Ulrik	P. kk 1460–1479	osztrák	Bécs 1444	–	kir/pp	pp ?
16.	Garsi Greimel János	P. kk 1481–1490	osztrák	Bécs 1469	–	pp	pp ?
17.	Gdanski Sturmer Bertalan	P. őrkk 1454–1464	lengyel	Bécs 1441	–	kir/pp	III. Frigyes – pp?
18.	Halli János	P. kk 1524–1526	osztrák	Bécs 1522	–	érsek	itteni (földije)?

Szám	Név	Helyszín Javadalom Évszám	Nemzetiség	Egyetem	Fokozat	Kegyúr	Támogató
19.	Hainburgi János	P. kk 1500-1504	osztrák	Bécs 1490	–	érsek	itteni kk (földi- je)
20.	Hausleiteni Prechtel Farkas	P. kk 1479-1480	osztrák	Bécs 1459	–	pp	király
21.	Hüttendorfi Popp Miklós	P. kk 1472-1476	osztrák	–	–	kir/pp	itteni rokon (22.sz.)
22.	Hüttendorfi Schricker Miklós	P. kk 1472-1480	osztrák	Bécs 1437	lic.teol.	kir/pp	pp
23.	Krajnai Jakab	P. kk 1526	krajnai	Bécs 1492	–	érsek	uó
24.	Kremsi Greiffenstein György	P. kk 1476-1490	osztrák	Bécs 1454	–	kir/pp	pp?
25.	Laai Rohrbeck Pongrác	P. kk 1487-1513	osztrák	Bécs 1470	mag.art.	pp	király
26.	Lembachi Kolparczer Farkas	P. órkk 1514-1526	osztrák	Bécs 1460	–	érsek	uó
27.	Lengenfeldi Zsigmond	P. kk 1473-1474	osztrák	Bécs 1436	bacc.teol.	kir/pp	pp?
28.	Neukircheni Farkas	P. kk 1520-1526	?	?	?	pp	?
29.	Poroszországi Gás- pár	P. kk 1448-1460	porosz	?	mag.art.	kir/pp	III. Frigyes – pp?
30.	Pulkaui János	P. kk 1464-1474	osztrák	Bécs 1451 v. 1453	–	kir/pp	itteni kk (földije)
31.	Regensburgi Erasmus	P. kk 1473-1482	bajor	?	? dr.	kir/pp	pp?
32.	Schelbinger Gáspár	P. kk 1523	?	?	?	érsek	?
33.	Schomberg György	P. pp 1455-1486	osztrák	Bécs 1446	–	kir	uó
34.	Villachi Tobriacher Ulrik	P. kk 1518-1525	karantán	Bécs 1496	mag.art.	pp	király
35.	Weideni Rauch János	P. kk 1485-1486	bajor	Bécs 1456	bacc. decr. et te- ol.	pp	pp?
36.	Weitrai Han János	P. kk 1462-1500	osztrák	Bécs 1446 v. 1450	–	kir/pp	itteni pp

Szám	Név	Bejutás módja	Életpálya	Eldőtte	Közben	Utána	Ott-tartózkodás
				szerzett javadalmak			
1.	Statilius János	udv. szolg.	kir. titkár, diplomata	veszprémi kk+segedi+somogyi fesp – felsőőrsi pp	–	erdélyi pk	–
2.	Berisló Péter	udv. szolg.	kir. titkár, diplomata (később bán)	kalocsai kk+bodrogi fesp+hájszentlőrinci pp	–	veszprémi pk	–
3.	Gilibert de Gozon	kir. kegy	–	–	–	–	–
4.	Rasman Vitus	kir. kegy	–	–	? vál.pk	Maria Saal-i pp	–
5.	Trevisoi Simon	udv. szolg.	diplomata	esztergomi olvkk,kpp+antivari patrasi ék	ugyanezek	–	–
6.	Bajorországi György	belső kapcs.	–	–	–	–	+
7.	Bajországi János	egyet. kapcs.	–	–	–	–	+
8.	Luttenbergi Gergely	egyet. kapcs.	–	–	–	–	+
9.	Öttingi János	belső kapcs.	egyh. szolg. (vik)	–	+soproni pléb	–	+
10.	Regensburgi Vogel György	kir. kegy	?	–	–	–	–
11.	Sienai Zergardis Fülöp	egyh. kapcs.	pápai szolg.	legatusi ügylallg.	római corrector	máltai fesp	–
12.	Sziléziai (Görlitzi) Gergely	?	hhelyi szolg.	–	+tasnádi vik	–	–
13.	Balbus Jeromos	udv. szolg.	diplomata	váci pp+egri örkk	szolnoki fesp	gurki pk	–
14.	Brucki Lechner Fülöp	belső kapcs.	hhelyi szolg.	–	+pléb l	–	+
15.	Ennsi Ulrik	egyet. kapcs. ?	egyh.+hhelyi szolg.	–	–	–	+
16.	Garsi Greimel János	tanftani?	hhelyi szolg.	–	–	–	+
17.	Gdanski Sturmer Bertalan	belső kapcs.?	hhelyi szolg.	–	–	–	+
18.	Halli János	belső kapcs.	hhelyi szolg.	–	-örkk, +győri kk	–	+
19.	Hainburgi János	belső kapcs.	hhelyi szolg.	–	–	–	+
20.	Hausleitner Prechtel Farkas	udv. szolg.	hhelyi szolg.	–	–	–	+

Szám	Név	Bejutás módja	Életpálya	Előtte	Közben	Utána	Ott-tartózkodás
				szerzett javadalmai			
21.	Hüttendorfi Popp Miklós	belső kapcs.	hhelyi szolg.	–	–	–	+
22.	Hüttendorfi Schricker Miklós	tanításra	egyet.+egyh. szolg. (dékán)	–	–	–	+
23.	Krajnai Jakab	egyh. kapcs.	egyh. szolg.	–	?	?	?
24.	Kremsi Greiffenstein György	tanításra?	hhelyi szolg.+egyh. szolg.	–	–	–	+
25.	Laii Rohrbeck Pongrác	kir. kegy	egyh. szolg.	budai iskolamester	pléb 1– 2	–	+
26.	Lembachi Kolparczer Farkas	egyh. kapcs.	hhelyi+egyh. szolg. (dékán)	–	–	–	+
27.	Lengenfeldi Zsigmond	tanításra?	egyh. szolg.	–	–	–	+
28.	Neukircheni Farkas	?	hhelyi szolg.	?	?	?	+
29.	Poroszlói Gáspár	belső kapcs.?	–	–	–	–	+
30.	Pulkaui János	belső kapcs.	egyh. szolg. (vik.)	–	–	–	+
31.	Regensburgi Frasmus	tanításra?	hhelyi+egyh. szolg. (dékán)	–	–	–	+
32.	Schelbinger Gáspár	?	?	?	?	?	?
33.	Schomberg György	udv. szolg.	diplomata, egyetemi alkanc.	wetzlari pp	–	–	–
34.	Villachi Tobriacher Ulrik	kir. kegy	egyh. szolg.	budai iskolamester	pléb 1	–	+
35.	Weideni Rauch János	tanításra?	–	–	–	–	+
36.	Weitrai Han János	egyetemi kapcs.	hhelyi+egyh. szolg. (dékán)	–	pléb 1	–	+

Külföldi kanonokok száma és százalékaránya

Hely	Külföldi	Összes	%
Buda	1	129	1
Fehérvár	4	123	3
Győr	7	184	4
Pozsony	24	83	29
Összesen	36	511*	7

*Mivel az áthelyezések miatt több átfedés van, a fenti szám nem egyszerűen a négy káptalan létszámának összege, hanem annál kevesebb.

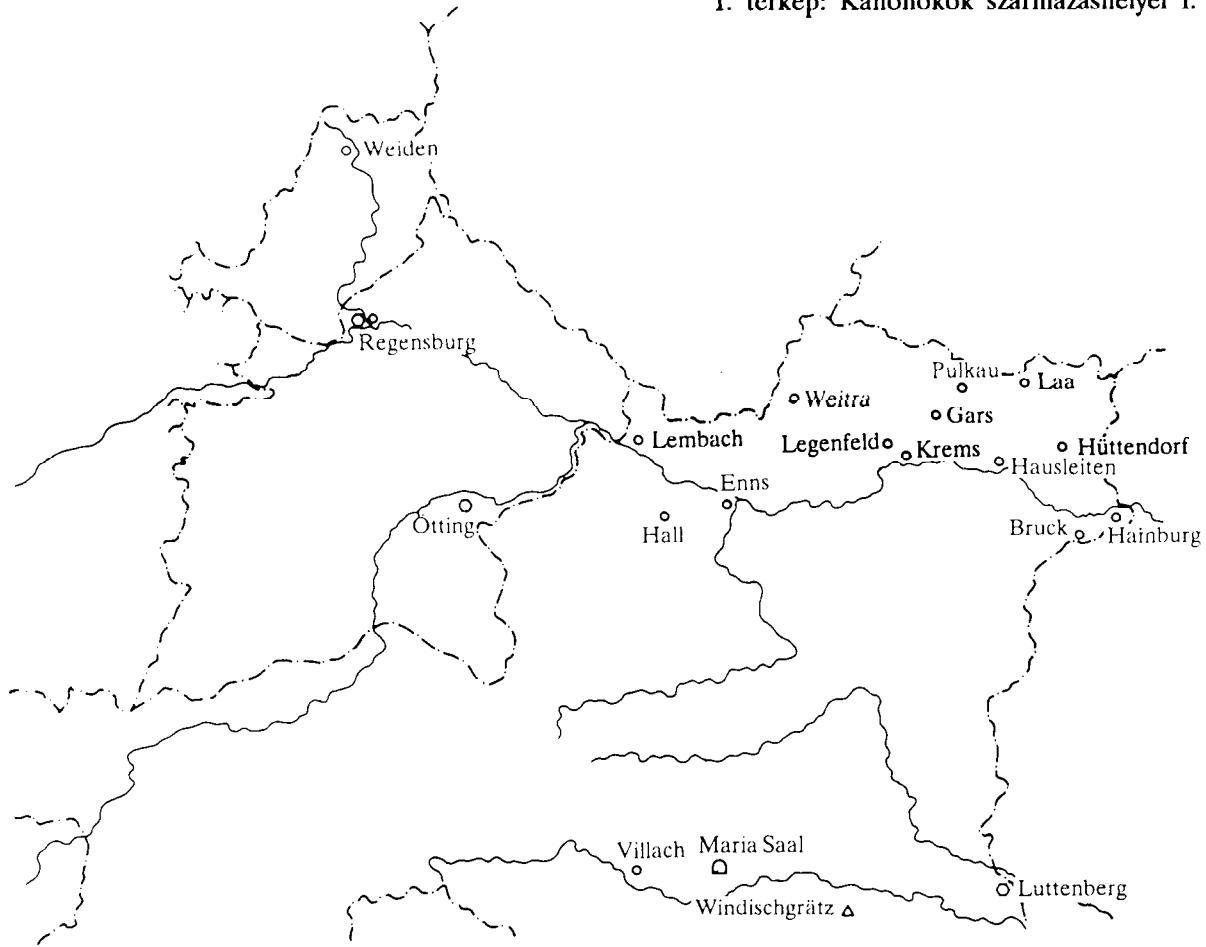
A külföldi kanonokok nemzetiségi megoszlása

osztrák	15	42%
stájer	2	5%
karantán	1	3%
krajnai	1	3%
bajor	6	16%
porosz	1	3%
sziléziai	1	3%
lengyel	1	3%
francia	1	3%
dalmata	2	5%
isztriai	1	3%
velencei	1	3%
sienai	1	3%
kérdéses	2	5%

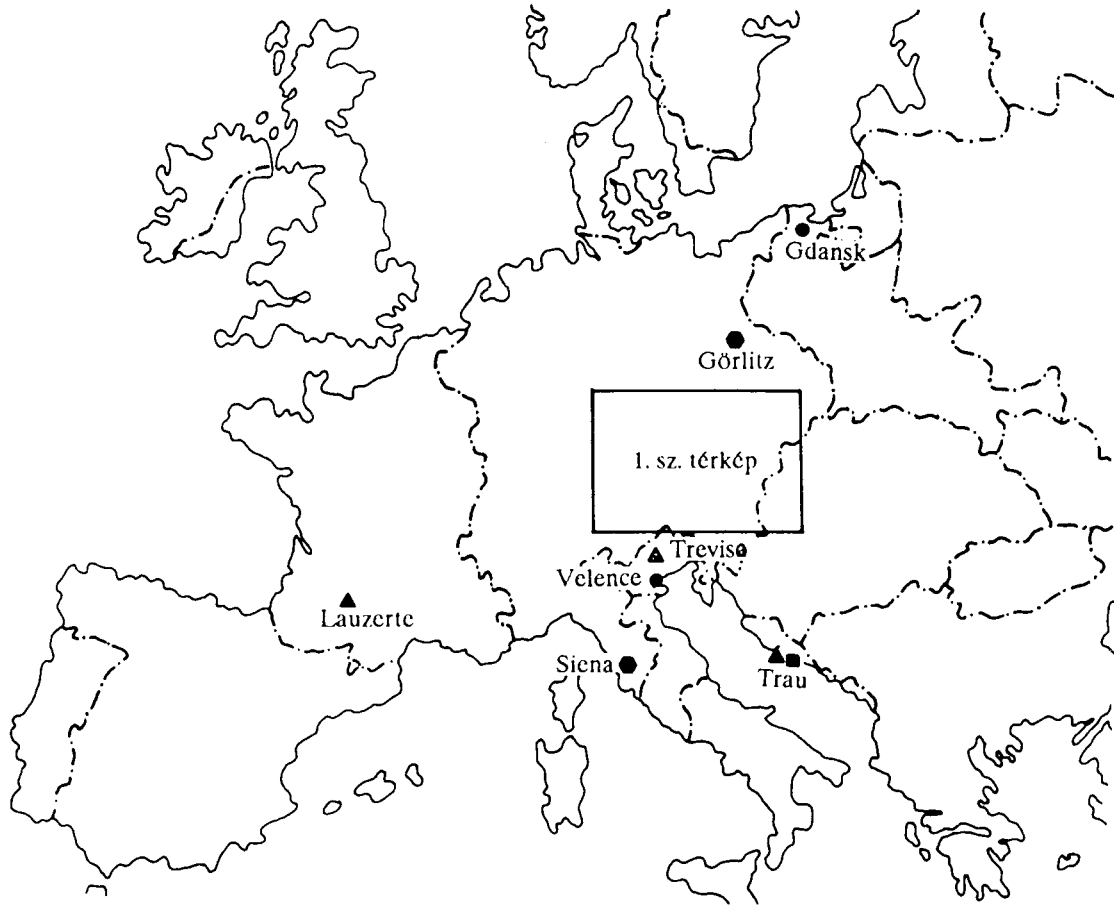
Bejutás módja

		Javadalom jellege	Helyben tartózkodás	
<p>összesen 33</p> <p>külső kapcsolatok 14</p> <p>király 11</p> <p>egyház 3</p> <p>belső kapcsolatok 19</p>	közvetlen királyi kegy	1	nagy	nem
	királyi kegy külföldi uralkodó közbenjárására	2	nagy	nem
	királyi jutalmazás szolgálatárt	5	nagy	nem
	- állami szolgálat	1	kis	igen
	- udvari egyházi szolgálat	2	kis	igen
	- királyi székhelyen iskolamesteri szolgálat	2	kis	igen
	ideiglenes magyarországi működés alatt kialakult egyházi kapcsolatok	1	kis	nem
	egyházigazgatási szolgálat	1	kis	igen
	egyházi udvari szolgálat	1	közepes	igen
	rokon vagy egy helységből származó támogató földije segíti	2	kis	igen
egyetemi ismeretségek	5	kis	igen	
egyéb külföldi kapcsolatok	4	kis	igen	
	2	kis	igen	

1. térkép: Kanonokok származáshelyei I.

2. térkép: Kanonokok származáshelyei II.

3. térkép: Egyházigazgatás az 1. sz. térkép területén
(A salzburgi érseki tartomány)

4. térkép: Állam- és tartományhatárok
az 1. sz. térkép területén

